

Tuire Pervilä

OPIKELIJALÄHTÖINEN AMMATILLISEN KOULUTUKSEN YRITTÄJYYSPOLKUMALLI

LAB-ammattikorkeakoulu
Liiketalous Lappeenranta
Liiketalouden ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Opinnäytetyö 2020

Tiivistelmä

Tuire Pervilä

Opiskelijalähtöinen ammatillisen koulutuksen yrittäjyyspolkumalli, 48 sivua, 2 liitettä

LAB-ammattikorkeakoulu

Liiketalous Lappeenranta

Liiketalouden ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Opinnäytetyö 2020

Ohjaaja: lehtori Mika Tonder, LAB- ammattikorkeakoulu

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kehittää opiskelijalähtöinen ammatillisen koulutuksen yrittäjyyspolkumalli. Tutkimus rajattiin koskemaan yrittäjyyden opintoja ja Vuosi yrittäjänä -ohjelmaa suorittaneita opiskelijoita, joille tehtiin haastattelut. Tutkimuksen kohdeyrityksenä on Savonlinnan ammattiopisto SAMledu. Kohderyhmänä on ammattiopiston opiskelijat sekä henkilökunta.

Kyseessä on laadullinen tutkimus, joka toteutettiin toimintatutkimuksen ja palvelumuotoilun menetelmin. Teoriaosuuteen hankittiin tietoa aiemmista tutkimuksista ja aihetta käsittelevästä kirjallisuudesta. Teoreettinen viitekehys rakentui yrittäjyyspolkumallin taustapedagogiikan, yrittäjyyskasvatuksen, työyhteisöviestinnän sekä pedagogiseen johtamisen ympärille. Empiirisen osan aineisto hankittiin teemahaastatteluin ja työpajatoiminnalla.

Tutkimustulokset osoittavat, että opiskelijalähtöisen yrittäjyyspolkumallin suunnittelussa tulee ottaa huomioon opiskelijoiden erilaiset lähtökohdat ja elämäntilanteet. Yrittäjyyspolun sisältöä mietittäessä on tärkeää kuunnella opiskelijoita, jotka ovat käyttäjäkokemuksiensa kautta palvelun asiantuntijoita. Yrittäjyyspolkumalli tulee saattaa opiskelijoiden tietoisuuteen monikanavaisia menetelmiä hyödyntäen. Yrittäjyyspolkumallin juurruttaminen uudelleenlaiseksi toimintamalliksi tapahtuu pedagogisen johtamisen kautta koulutusalaakohtaisia yrittäjyyden ajuriopettajia valjastaen. Jatkotutkimusehdotuksena tämän tutkimuksen pohjalta nousee esiin asiakaskohtaamisen merkitys opiskelijayrittäjyyden edistämisessä.

Asiasanat: opiskelijalähtöisyys, yrittäjyys, polkumalli, työyhteisöviestintä

Abstract

Tuire Pervilä

Student-Centered Entrepreneurial Model of Vocational Education, 48 Pages, 2 Appendices

LAB University of Applied Sciences

Business education Lappeenranta

Degree Programme in Business Administration

Master of Business Administration

Master's Thesis 2020

Instructor: Mr Mika Tonder, Instructor's title Senior lecturer, LAB University of Applied Sciences

The aim of this study was to develop a student-centered entrepreneurship path model for vocational education. The study was limited to students who completed their entrepreneurship studies and the Year as an Entrepreneur program and were interviewed. The target company of the study is Savonlinna Vocational College SAMledu. The target group is vocational college students and staff.

This is a qualitative study that was carried out using methods of action research and service design. The theoretical part provided information on previous research and literature of the subject. The theoretical frame of reference is based on the background pedagogy of the entrepreneurship path model, entrepreneurship education, work community communication and pedagogical management. The material of the empirical part was acquired through thematic interviews and workshop activities.

The research results show that the design of a student-oriented entrepreneurship path model must taken into account the different starting points and life situations of students. When thinking about the content of the Entrepreneurship Path, it is important to listen to students who are service experts through their user experiences. The entrepreneurship path model should be brought to the attention of students using multi-channel methods. The introduction of the entrepreneurship path model into a new kind of operating model takes place through pedagogical management, harnessing entrepreneurship-specific entrepreneurship teachers.

Keywords: Student orientation, entrepreneurship, path model, workplace communication

Sisälllys

1	Johdanto.....	5
2	Ammattiopisto SAMledun esittely	7
3	Tutkimuksen tavoite ja rajaukset.....	9
3.1	Tavoite koulutuksen järjestäjän näkökulmasta.....	9
3.2	Tavoite opiskelijan näkökulmasta	10
3.3	Tutkimuksen rajaukset	10
4	Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset	12
5	Teoreettinen viitekehys	13
5.1	Avainkäsitteet ja lähestymistapa.....	14
5.2	Yrittäjyyspolkumallin pedagogiset tavoitteet	15
5.2.1	Yrittäjyys ammatillisessa koulutuksessa.....	16
5.2.2	Yrittäjyyskasvatus ja yrittäjämäinen pedagogiikka	17
5.2.3	Yrittäjyyden oppiminen	18
5.3	Sisäinen- ja ulkoinen yrittäjyys.....	19
5.4	Polkumalli	20
5.5	Työyhteisöviestintä	22
5.5.1	Viestintä henkilöstölle.....	22
5.5.2	Viestintä opiskelijoille	23
5.6	Pedagoginen johtaminen	24
6	Tutkimusmenetelmät	26
6.1	Toimintatutkimus menetelmänä	27
6.2	Palvelumuotoilu menetelmänä.....	28
6.3	Aineiston hankinta ja analysoiminen.....	31
7	Tutkimuksen toteutus palvelumuotoilun keinoin.....	33
8	Tutkimustulokset.....	39
8.1	Yrittäjyyspolun opiskelijälähtöisyys	39
8.2	Yrittäjyyspolun sisältö	40
8.3	Yrittäjyyspolun viestintä	41
9	Opiskelijälähtöinen yrittäjyyspolkumalli	43
10	Yhteenveto ja pohdinta	45
10.1	Ajatuksia päätuloksista	45
10.2	Tutkimuksen luotettavuus	49
10.3	Jatkotutkimuksen aiheita	50
	Lähteet	49

Liitteet:

Liite 1. Teemahaastattelun haastattelurunko

1 Johdanto

Ammatillinen koulutus on ollut järjestelmälähtöistä. Vuoden 2018 alussa voimaan astunut ammatillisen koulutuksen uudistus on mahdollistanut koulutuksen kehittymisen asiakaslähtöisempään suuntaan, jossa toimitaan opiskelijan rinnalla ja hänen lähtökohdistaan käsin. Koulutuksen järjestäjät voivat nyt entistä paremmin rakentaa yksilöllisiä opintopolkuja ja työelämän tarpeisiin vastaavia koulutuksia sekä profiloida koulutustarjontaansa. Ammattiopisto SAMledussa on kiinnitetty tähän huomiota ja toimintatapoja sekä koulutustarjontaa uudistetaan opiskelijalähtöisiksi mm. hanketoiminnan kautta.

Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää opiskelijalähtöinen ammatillisen koulutuksen yrittäjyyspolkumalli toimintatutkimuksen ja palvelumuotoilun menetelmin. Kohdeyrityksenä on Savonlinnan ammattiopisto SAMledu, josta myöhemmin käytetään nimitystä SAMledu. Kohderyhmänä ovat ammattiopiston opiskelijat sekä henkilökunta. Yrittäjyyspolkumalli on aiheena ajankohtainen, sillä juuri valmistuneen nuorisobarometrin 2019 teema on työ ja yrittäjyys. Sen mukaan yrittäjyys kiinnostaa ja se koetaan vaihtoehtona: vastaajista jopa 58 prosenttia haluaisi kokeilla yrittäjyyttä jossain vaiheessa työuraansa. Poikien osuus kiinnostuneista on 65 prosenttia, tyttöjen 51 prosenttia (Manai 2020.)

SAMledusta valmistuvien tulee osata myydä osaamistaan, oppia työn ohessa, omata hyvät ongelmanratkaisutaidot ja positiivinen yrittäjämäinen asenne työtä ja toimeentuloa kohtaan. Ammatillisen koulutuksen tulee kyetä substanssiosaamisen ohella vahvistamaan opiskelijoiden yrittäjämäistä asennetta ja yrittäjyysosaamista, jotta opiskelijoiden mahdollisuudet menestyä tulevaisuuden yhteiskunnassa paranisivat joko palkkatyössä tai yrittäjänä.

Koska yhä useamman työura tulee sisältämään yrittäjyyttä sen moninaisimmissa muodoissaan, ammatillisessa koulutuksessa tarvitaan yrittäjyyteen valmentavaa yrittäjyyspolkua. Opiskelijalähtöinen polkumalli kontaktipisteineen rakennetaan opiskelijan tarpeiden, edellytysten ja elämäntilanteen pohjalta. Yrittäjyyspolkumalli tulee olemaan käytännön työkalu, jonka avulla opiskelijat löytävät tiensä yrittäjyysopintoihin; yrittäjyydestä kiinnostuneet opiskelijat

tunnistetaan ja yrittäjyysopintoja tarjotaan henkilökohtaistamisprosessin yhteydessä.

2 Ammattiopisto SAMledun esittely

Itä-Savon koulutuskuntayhtymän omistama Ammattiopisto SAMledu on valtakunnallisen mittarin mukaan keskisuuri koulutuksenjärjestäjä ja merkittävä aluevaikuttaja sekä työelämän tarpeisiin vastaaja (Mustonen 2019). SAMledu tuottaa koulutuspalveluita, jotka luovat osaamista alueen elinkeinoelämää ja sen kehittämistä varten sekä edistävät yrittäjyyttä, kansainvälistymistä ja kestävästä kehitystä (Ranta 2015).

Kuntayhtymän henkilöstömäärä on 175, tutkinto-opiskelijoita on 1635 ja jatkuvan haun kautta ohjautuneita opiskelijoita noin 900 (Itä-Savon koulutuskuntayhtymä 2019, 5-6). Lyhytkoulutuksissa on vuositasolla 2500 opiskelijaa (Mustonen 2019). Koulutukseen voi hakeutua joustavasti ympäri vuoden. Opintojen aloitus on joka kuukauden ensimmäinen päivä, lukuun ottamatta heinäkuuta.

SAMledu on toteuttanut yhdessä Etelä-Savon Ammattiopisto Esedun ja Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulun Pienyrityskeskukseen kanssa Roihu-hanketta, jonka tavoitteena on ollut tuottaa uutta yrittäjyyttä, sukupolvenvaihdoksia ja kansainvälisiä yrityksiä Etelä-Savosta ajalla 1.8.2018-30.4.2020. Hanke on ollut merkityksellinen, sillä yrittäjyyttä arvostetaan. Etelä-Savo on Suomen yrittäjäaktiivisinta aluetta ja yritykset ovat maakunnan suuri voimavara (Rasola 2020).

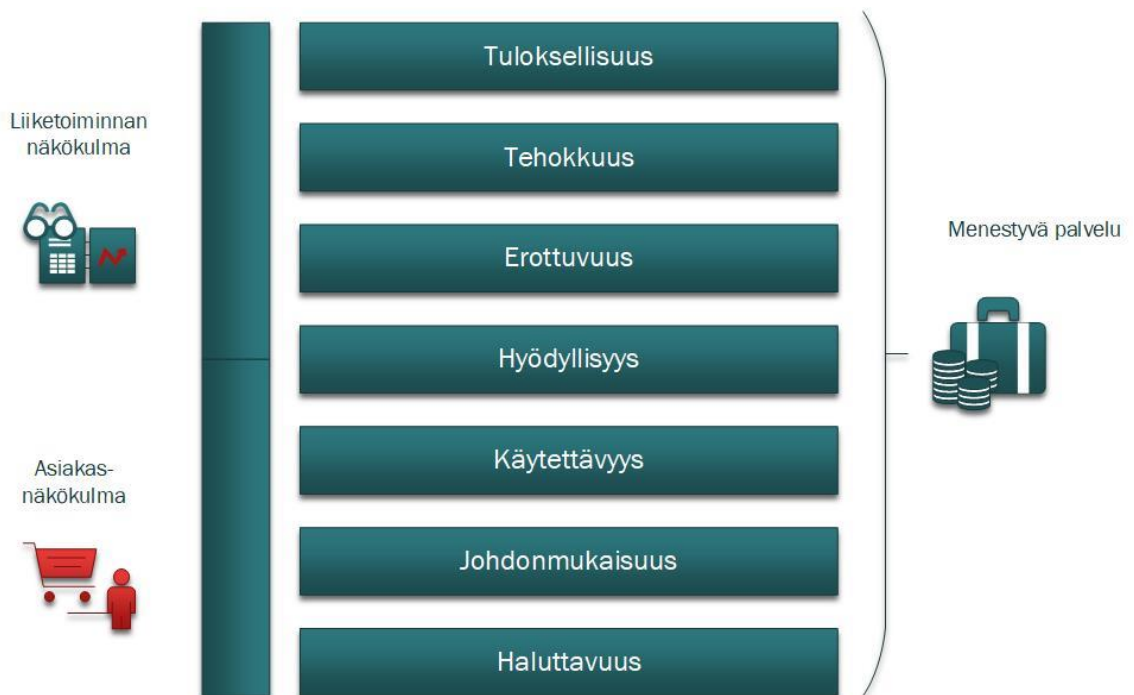
Hankeen aikana SAMledussa ja Esedussa on kehitetty opiskelijayrittäjyyttä ja siihen liittyviä erilaisia yrittäjyyttä edistäviä toimintamalleja ja prosesseja uutta tietoa ja kokeiluja hyödyntäen. Hankkeen tuoman resurssin kautta on voitu tehdä tiiviimpää yhteistyötä ja vertaisoppimista Esedun yrittäjyyden opettajien kanssa. Opintotarjonnassa on hyödynnetty hankkeen tuottamia yrittäjyysvalmennuksia ja yrittäjyyden tukiverkoston kanssa toteutettuja tapahtumia.

Hankkeen alussa on otettu käyttöön Nuori yrittäjyys ry:n Vuosi yrittäjänä -ohjelma, jossa perustetaan oikealla rahalla toimiva NY-yritys. Ohjelma on teorian ja käytännön ja yhdistävä työkalu yrittäjyyden taitojen, osaamisen ja asenteen opettamiseen ja oppimiseen (Nuori yrittäjyys ry). Vuosi Yrittäjänä -ohjelman kautta SAMledu vahvistaa

kokeilukulttuuria, sillä ohjelma tarjoaa opiskelijalle käytännönläheisen työkalun yrittäjyyden kokeilemiseen turvallisessa ja ohjatussa oppimisympäristössä.

3 Tutkimuksen tavoite ja rajaukset

Roihu-hankkeen tärkeimpänä tavoitteena nähdään yrittäjyyspolkumallin luominen. Hankkeen kehittämistoimenpiteet tukevat tutkimusta, jonka tavoitteena on lisätä asiakasymmärrystä ja kehittää yrittäjyyspolkumalli josta hyötyvät koulutuksen järjestäjä SAMledu ja opiskelijat. Molemmilla kohderyhmillä voidaan katsoa olevan yrittäjyyspolkumalliin nähden omat intressinsä. Näitä avataan seuraavissa alaluvuissa sekä kuvan 1 kautta.

Kuva 1. Tutkimuksen tavoite ammattiopiston ja opiskelijan näkökulmasta (Tuulaniemi 2013).

3.1 Tavoite koulutuksen järjestäjän näkökulmasta

Tutkimuksen tavoite koulutuksen järjestäjän kannalta kohdistuu tuloksellisuuden ja tehokkuuden lisäksi profiloitumiseen, jolloin palvelumuotoilun kautta luodaan uudenlaista, yrittäjyyden ympärille rakentuvaa identiteettiä. Opiskelijalähtöisellä yrittäjyyspolkumallilla erotutaan muista koulutuksen järjestäjistä sekä lisätään koulutuksen vetovoimaisuutta.

Yrittäjyyspolkupalvelun tuottamisessa tarvitaan tehokkuutta, jotta siitä syntyisi asiakkuuskien myötä taloudellista tulosta. Toiminnan tehokkuuteen liittyy se,

miten SAMledun tarjoamat koulutuspalvelut vastaavat työelämän ja opiskelijoiden tarpeita. Mielestäni yrittäjyyspolkumallin tavoitteena on, että sen kautta SAMledun asiakaspalveluprosessia pystytään virtaviivaistamaan ja suuntaamaan resurssit yrittäjyysopetustarjonnan suhteen oikeisiin asioihin. Näin voidaan nopeuttaa kouluttautumista ja opiskelijan siirtymistä yhteiskunnan käyttöön. SAMledun yrittäjyyspolkumallista hyötyvät myös Savonlinnan alueen elinkeinoelämä, Itä-Savon Uusyrityskeskus yrittäjyyden edistäjänä sekä hankekumppanit Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu XAMK jatkoväylän kautta ja Etelä-Savon Ammattiopisto Esedu mallin hyödyntämisen näkökulmasta.

3.2 Tavoite opiskelijan näkökulmasta

Tutkimuksen tavoitteena opiskelijan kannalta on, että kehitettävä polkumalli selkeyttää valittavana olevan yrittäjyysopintotarjonnan. Yrittäjyyspolun tulee olla pedagogisesti johdonmukainen, jotta se tukee opiskelijan ammatillista kasvua sekä vahvistaa sisäistä yrittäjyyttä ja halua yrittäjyyteen. Polkupalvelun menestyminen kilpailuilla markkinoilla edellyttää, että opiskelijat kokevat tarjolla olevan palvelun erilaisena, houkuttelevana ja itselleen tarpeellisena.

3.3 Tutkimuksen rajaukset

Tutkimus käsittelee opiskelijalähtöistä yrittäjyyspolkumallia. Tutkimuksesta rajataan pois järjestelmäkeskeisyys ja keskitytään ajattelemaan opiskelijalähtöisesti. Asiakaslähtöisyys on liiketaloustieteen lähestymistapa. Koulutuksessa puhutaan sen sijaan opiskelijalähtöisyydestä, joka rajataan koskemaan yksilöllistä ja joustavaa yrittäjyyspolkua, jossa opiskelija voi edetä omaan tahtiinsa.

Tutkimuksen empiirinen osio rajataan koskemaan SAMledussa Vuosi yrittäjänä –ohjelmaa suorittaneita opiskelijoita ja SAMledun ja Esedun yrittäjyysopettajien sekä Uusyrityskeskuksen asiantuntijan näkemyksiä. Perusjoukon valintaan vaikutti molempien ryhmien käytännön kokemus tutkittavaan ilmiöön nähden. Opiskelijat ovat hyödyntäneet opintojensa aikana Roihu-hankkeen tarjoamia yrittäjyysvalmennuksia, sekä Itä-Savon Uusyrityskeskuksen palveluita. Roihu-hankkeen julkaisemattoman väliraportin mukaisesti Vuosi yrittäjänä –ohjelmaa on

suorittanut SAMledussa 33 opiskelijaa, joista viittä haastateltiin tutkimusta varten. Haastateltavista kolme on perustanut yrityksen opintojensa aikana tai niiden jälkeen ja kahdella on ajatus osakeyhtiön perustamisesta. Haastateltavista kaksi työskentelee opetusallalla.

Kohdejoukon opettajilla on näkemystä yrittäjyyden opettamisesta. Lisäksi Esedun opettajilla on kahdeksan vuoden kokemus Vuosi yrittäjänä -ohjelmasta. Uusyrityskeskukseen asiantuntija opettaa myös Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulussa. Tutkimukseen sisällytetään ainoastaan tutkimukseen osallistuvien henkilöiden näkemyksiä tutkittavasta aiheesta.

4 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Toimintatutkimuksen lähtökohtana on työelämän tilanne, jonka tutkija tai organisaatio kokee joko ongelmalliseksi tai epätydyttäväksi (Suojanen 2014). Toimintatutkimuksessa haetaan käytäntöön sovellettavaa ja hyödynnettävää tietoa, jolla voidaan kehittää nykyisiä toimintatapoja (Valli, R. & Aaltola, J. 2015, 209). SAMledussa on lähdetty mukaan kehittämishankkeeseen, joka tukee yrittäjyyden vahvistamista osana opintoja. Yrittäjyyskasvatuksen toimintamalleja ja prosesseja kehitetään, koska yrittäjyydestä halutaan luoda yhä useampia opiskelijoita kiinnostava ja houkutteleva vaihtoehto tulevalle työuralle.

Opinnäytetyön tutkimusongelmaksi muodostui tarve rakentaa ammatillisen koulutuksen opiskelijalähtöinen yrittäjyyspolkumalli, josta hyötyvät sekä koulutuksenjärjestäjä että opiskelijat. Vallin ja Aaltolan (2015, 209) mukaan toimintatutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten asioiden tulisi oikeasti olla. Tässä tutkimuksessa selvitetään, millainen yrittäjyyspolkumalli olisi toimiva. Tutkimuksellisenä tavoitteena on päätutkimuskysymyksen kautta tuottaa tietoa siitä,

millainen on opiskelijalähtöinen yrittäjyyspolkumalli.

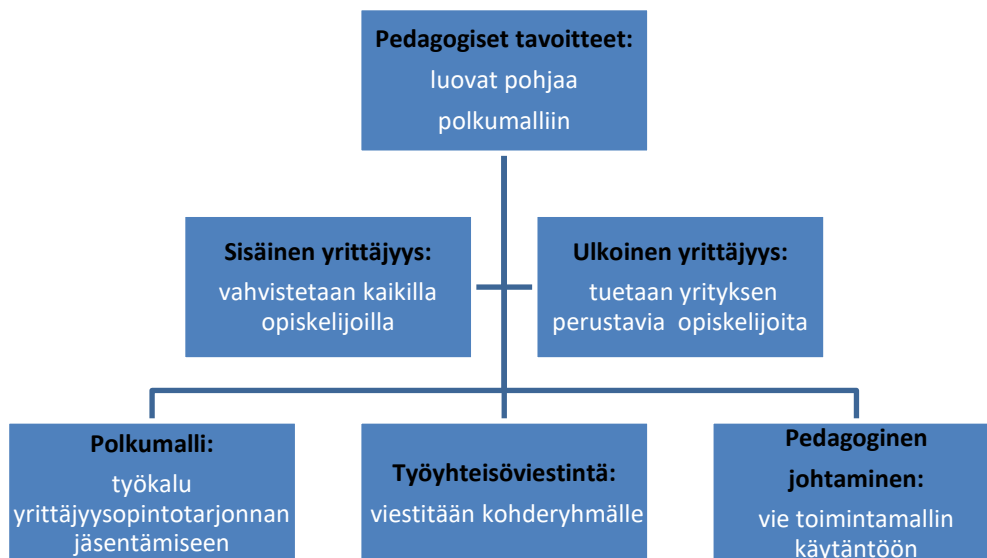
Päätutkimuskysymystä tukevat alakysymykset ovat

- 1. Mistä sisällöistä yrittäjyyspolun kontaktipisteiden tulisi rakentua?*
- 2. Miten yrittäjyyspolkumalli saadaan viestittyä sisäisesti opiskelijoille ja henkilökunnalle, niin että se tulee osaksi koko ammattiopiston toimintaa?*

Karusaaren (2020, 3) mukaan ammatillisen koulutuksen asiakaslähtöisyyttä ei ole aiemmin tieteellisesti määritelty. Hänen tutkimustuloksiaan hyödynnetään opiskelijalähtöisen toimintatavan kehittämisessä. Yrittäjyysopinnot tulisi nähdä kokonaisvaltaisena koulutuksellisenä jatkumona, jolloin tarkastelun kohteena olisivat yrittäjien, opettajien ja opiskelijoiden näkökulmat (Tiuraniemi 2013).

5 Teoreettinen viitekehys

Teoreettisessa viitekehyksessä (kuva 2) tarkastellaan yrittäjyyspolkumallin taustapedagogiikkaa. Yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjämäisen pedagogiikan myötä mahdollistetaan yrittäjyys- ja työelämätaitojen harjoittaminen oppilaitoksessa jo opiskelujen aikana. Polkumalli on arvo, joka syntyy käyttäjiensä kokemuksen pohjalta ja tuottaa yrittäjyyttä. Polun sisällöllisen tarjonnan myötä vahvistetaan jokaisen opiskelijan sisäistä yrittäjyyttä ja tuetaan niitä opiskelijoita, jotka on haluvat työllistää itsensä yrittäjinä. Työyhteisöviestinnän kautta yrittäjyyspolkumalli saatetaan henkilöstön ja opiskelijoiden tietoisuuteen. Pedagogisen johtaminen avulla varmistetaan yrittäjyyspolkumallin juuruttaminen koulutuksen järjestäjän arkeen.

Kuva 2. Teoreettinen viitekehys.

5.1 Avainkäsitteet ja lähestymistapa

Viitekehyksessä esitellään tutkimuskysymyksistä johdetut avainkäsitteet ja niiden väliset yhteydet. Tutkimuksessa käytetyt käsitteet ovat opiskelijälähtöisyys, yrittäjäyys, polkumalli ja työyhteisöviestintä. Ne avataan artikkelien ja kirjallisuuden perusteella.

Opiskelijälähtöisyys tarkoittaa, että opiskelijat ovat aktiivisia opetukseen, ohjaukseen ja oppimiseen liittyvien kokemusten tuottajia sekä toiminnan kehittäjiä. Opiskelijälähtöisessä oppimisessa opettaja on valmentaja, jolla on kiinnostusta ja kykyä havaita oppijan kokemusmaailmaa. Opettaja on myös ohjaaja, jonka ohjaus muodostuu aidosta, kunnioittavasta kohtaamisesta, läsnäolosta ja kuuntelemisesta. (Koivunen 2018.) Opiskelijälähtöisyyteen kuuluu, että koulutuksen järjestäjä on tietoinen opiskelijoiden ja työelämän odotuksista ja tarpeista, ja että nämä tarpeet ohjaavat koulutuspalvelujen suunnittelua ja toteutusta. Keskeistä on myös se, että opiskelija voi vaikuttaa koulutuspalvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen sekä siihen, miten ne hänelle toimitetaan. (Korpi, Hietala, Kiesi & Rökköläinen 2018, 10.)

Yrittäjyydellä tarkoitetaan yrittäjämäistä toimintatapaa (sisäinen yrittäjäyys) ja yritystoimintaa (ulkoinen yrittäjäyys) (Huusko, Vettenniemi, Hievanen, Tuurnas, Hietala, Kolhinen & Ruskovaara 2018, 27). Yrittäjäyys on mahdollisuuksien havainnointia ja niihin tarttumista sekä kykyä muuttaa ideat toiminnaksi, joka tuottaa taloudellista, kulttuurista, sosiaalista tai yhteiskunnallista arvoa. (Yes ry).

Polkumalli on toimintamalli. Se on henkilökohtaistamisen työkalu, jonka avulla opettaja ja HOKS-ohjaaja tunnistavat yrittäjyydestä kiinnostuneet opiskelijat ja ohjaavat heidät yrittäjäyyspolulle. Opiskelijalle polkumalli on palvelupolku, joka selkeyttää yrittäjäyysopintotarjonnan. Yrittäjäyden edistäminen muodostaa oppijan kannalta katkeamattoman polun, jossa eri toimijoiden tarjoamista palveluista syntyy oppijalle mielekäs ja katkeamaton kokonaisuus. (Yes ry). Innasen (2018) mukaan ihannetapauksessa palvelupolun kuvaaminen perustuu tutkimuksessa saatuun ymmärrykseen asiakkaan polusta ja kokemuksista. Tällöin se perustuu tutkittuun tietoon asiakkaan toiminnasta ja hänen polkuun liittyvistä toimenpiteistä sekä tuntemuksista.

Työyhteisöviestintä tarkoittaa organisaation sisällä tapahtuvaa tiedonvälittymistä ja vuorovaikutusta (Juholin 2017, 33). Åberg (2006, 96) määrittelee organisaation viestinnän tehtäviksi toiminnan tukemisen, työyhteisön profiloimisen ja tiedonkulun. Työyhteisöviestintä tukee tavoitteiden saavuttamista sekä tuloksen tekoa.

5.2 Yrittäjyyspolkumallin pedagogiset tavoitteet

Oppilaitoksen tärkein työn kohde ja lähtökohta on opiskelija, jonka opiskelussa on kyse hänen tulevaisuudestaan (Pursiainen 2012). Holistisen ihmiskäsityksen mukaan opiskelija nostetaan koulutustoiminnan keskiöön. Tällöin opintojen suunnittelun lähtökohtana ovat opiskelijan lähtökohdat, historia ja elämäntilanne. Erityisesti aikuisopiskelijan elämäntilanteessa korostuvat aiemmin kertyneet tiedot, taidot ja käsitykset itsestä ja maailmasta yleensä. Opintojen henkilökohtaistamisen merkityskokemus rakentuu siitä, että opiskelija pystyy vaikuttamaan omiin opintoihinsa eikä ole vain toiminnan kohteena (Kilja 2018).

Henkilökohtaistaminen eli HOKS tarkoittaa sitä, että jokaiselle ammatillisen koulutuksen opiskelijalle suunnitellaan ja toteutetaan hänen tarpeitaan vastaava opintopolku. Henkilökohtaistamisessa tunnistetaan ja tunnustetaan opiskelijan aiempi osaaminen ja suunnitellaan, miten ja mitä uutta osaamista hän hankkii, miten osaaminen osoitetaan sekä mitä ohjausta, tukea tai mahdollisia erityisen tuen toimia opiskelija tarvitsee hänen elämäntilanteensa huomioiden. (Opetushallitus 2019a.)

Koulutuksen järjestäjä mahdollistaa osaamisen hankkimisen HOKS:n mukaisesti, seuraa opiskelijan osaamisen kehittymistä ja varmistaa, että opiskelijan tavoite on saavutettavissa. Lisäksi se tukee ja ohjaa osaamisen hankkimisessa, päivittää HOKSia ja antaa palautetta opiskelija osaamisen kehittymisestä. (Opetushallitus 2019a.)

Ammatillisen koulutuksen pedagogista toimintaa ohjaa osaamisperusteisuus, jonka tavoitteena on lisätä opintojen yksilöllisyyttä ja joustavuutta sekä tuoda koulutus lähemmäs työelämää (Korpi ym. 2018, 2). Koulutus tarjoaa opiskelijalle osaamista hänen tarpeensa mukaan, painopisteen ollessa puuttuvan osaamisen hankkimisessa (Opetushallitus 2019b). Ammatillisen koulutuksen yrittäjyyttä

edistetään kehittämällä opettajien osaamista, ottamalla koulutuksen sisältöihin yrittäjyyttä tukevia elementtejä ja tekemällä oppimisympäristöistä innostavia ja innovatiivisia (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017).

Järven (2013) mukaan yrittäjyyden oppimisen ohjeistusta tulee selkeyttää oppilaitoksen opetussuunnitelmassa. Kehitettävän yrittäjyyspolkumallin taustalla on ajatus yrittäjyyttä tukevasta SAMledusta, jossa jokaiselle oppijalle tarjotaan mahdollisuus kokeilla yrittäjydessä tarvittavia tietoja ja taitoja. Lisäksi jokaiselle opiskelijalle tarjotaan uuden toimintamallin kautta mahdollisuutta valita yrittäjyyskoulutusta sekä kokeilla yrittäjyyttä opintojensa aikana, kuten Opetus- ja kulttuuriministeriö (2017) suosittaa.

SAMledun toimintakulttuuri rakentuu yhteistoiminnalliselle oppimiselle ja sosiokonstruktivistiselle oppimiskäsitykselle, jonka mukaan tieto rakentuu vuorovaikutuksessa toisten oppijoiden kanssa. Oppimismenetelmät valitaan niin, että ne mahdollistavat tutkivan oppimisen ja yhteiselle reflektiolle annetaan aikaa. Opetusta kehitettäessä pyritään opiskelijoiden oppimispolkujen mahdollistamiseen, opintoihin liittyvien valintojen helpottamiseen, oppimistapojen monimuotoisuuteen ja opiskelijoiden tasa-arvoisuuden lisäämiseen. (Ranta 2015.)

5.2.1 Yrittäjyys ammatillisessa koulutuksessa

Ammattilisen koulutuksen tarkoituksena on lain 531/2017, pykälän 2 mukaan *”Kohottaa ja ylläpitää väestön ammatillista osaamista, antaa mahdollisuus ammattitaidon osoittamiseen sen hankkimistavasta riippumatta, kehittää työ- ja elinkeinoelämää ja vastata sen osaamistarpeisiin, edistää työllisyyttä, antaa valmiuksia yrittäjyyteen ja työ- ja toimintakyvyn jatkuvaan ylläpitoon sekä tukea elinikäistä oppimista ja ammatillista kasvua.”* (Finlex).

Ammatillisia tutkintoja ovat ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot. Tutkintoon johtamattomana koulutuksena järjestetään esimerkiksi valmentavaa koulutusta sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta. (ePerusteet.)

Ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmassa ja tutkinnon perusteissa yrittäjyys on läpileikkaavana teemana (Huusko ym. 2018, 28). Perustutkinnoissa on sekä pakollisia että valinnaisia yrittäjyden tutkinnon osia. Yhteisissä tutkinnon osissa on pakollinen yhden osaamispisteen yrittäjyys- ja yrittäjämäinen toiminta osa-alue. Ammatillisissa tutkinnon osissa yrittäjyyttä on integroituna tutkinnon osiin. Valinnaisissa tutkinnoissa on valittavana 15 osaamispisteen kokonaisuudet yrityksessä toimiminen ja yritystoiminnan suunnittelu. (Kolhinen & Vettenniemi 2017.)

Yrittäjyyttä voi suorittaa myös vapaasti valittavana tutkinnon osana. Ammattitutkinnon suorittaja voi tehdä yrittäjän ammattitutkinnon tai suorittaa valinnaisina yrittäjyyteen liittyviä tutkinnon osia. Näitä ovat yritystoiminnan suunnittelu ja yritystoiminnan kehittäminen. Erikoisammattitutkinnossa voi suorittaa vapaasti valittavana tai vapaaehtoisena tutkinnoissa yrittäjyden tutkinnon osan. Erikoisammattitutkintona voi suorittaa myös yrittäjyyteen liittyviä tutkintoja, kuten yritysneuvojan ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinnot. (Kolhinen & Vettenniemi 2017.)

5.2.2 Yrittäjyyskasvatus ja yrittäjämäinen pedagogiikka

Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on yrittäjyyteen liittyvien myönteisten asenteiden lisääminen, yrittäjyyteen liittyvien tietojen ja taitojen kehittäminen ja yrittäjyyden aikaansaaminen sekä vahvistaminen verkostoja hyväksikäyttäen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017). Yrittäjyyskasvatus tulee olla integroituna muuhun oppimiseen liittyvään toimintaan (Ammattipeda).

Yrittäjämäisen pedagogiikan tavoitteena on synnyttää oppijassa motivaatio ja intohimo itsensä kehittämiseen ja oppimiseen. Erityisen tärkeää on oppijan oman jutun löytäminen, prosessin tukeminen ja ohjaaminen. (Tralla.) Saaren (2018) mukaan opiskelijat mielletään monesti elämäntilanteen suhteen yhtenäiseksi joukkoksi, vaikka tiedostetaan, että opiskelijan edellytykset tehokkaaseen opiskeluun vaihtelevat eri elämäntilanteissa. Tässä kohtaa korostuu yrittäjämäisen pedagogiikan merkitys, jonka tukemana oppija vahvistaa uskoa omiin kykyihinsä (Tralla). Yrittäjämäinen pedagogiikka on työelämälähtöistä ja antaa tulokulman yrittäjyys- ja työelämätaitojen harjoittamiseen opiskelun aikana.

Se tarkoittaa opetuksen ja oppimisen näkökulmia, jotka perustuvat yrittäjyyden ilmiön olemukseen ja edistävät yrittäjyyttä. Yrittäjämäinen pedagogiikka edellyttää oppimisjärjestelyjä, jotka mahdollistavat yrittäjyyden kokonaisvaltaisen ja oma-aloitteisen oppimisen. (Kyrö 1998, 27.)

Koulutuksen järjestäjän tulisi kehittää yrittäjämäistä toimintakulttuuria, joka vahvistaa oppijoiden ja koko yhteisön yrittäjämäistä toimintaa, joka on itseohjautuvaa ja vuorovaikutteista. Yrittäjämäisestä toimintakulttuurista kertovat koulutuksen järjestäjän ja henkilöstön suhtautuminen yrittäjyyteen sekä yrittäjyysopintojen ja yrittäjyyden mahdollistaminen opiskelijoille (Huusko ym. 2018, 39- 40.)

Opettaja on tärkeässä roolissa yrittäjyyden oppimisen määrittelijänä sekä yrittäjämäisen toiminnan mahdollistajana. Opettajille yrittäjyyskasvatuksen liittäminen opetukseen on usein vierasta, koska he keskittyvät varsinaisen ammatin opettamiseen tai opettavat yhteisiä aineita, jotka eivät varsinaisesti liity yrittäjyyteen. Opettajat eivät aina koe olevansa suoranaisesti yrittäjyyskasvattajia, vaan näkevät yrittäjyyden varsinaisen yritystoiminnan näkökulmasta. (Järvi 2013.)

Opettajan yrittäjyysasenne on kuitenkin lähtökohta sille, miten hän tuo yrittäjyyttä esille opetuksessaan sekä miten hän innostaa opiskelijoitaan yrittäjyyteen (Potinkara 2017). Opetus- ja kulttuuriministeriön (2017) mukaan opettaja edistää ja kannustaa opiskelijoiden yrittäjyystaitoja käytännön kautta. Hän auttaa opiskelijaa tulemaan yrittäjäksi opettamalla siinä tarvittavia taitoja ja tietoja.

5.2.3 Yrittäjyyden oppiminen

Järven (2013) mukaan yrittäjyys ja yrittäjyyden oppiminen ovat luonteva osa ammatillista koulutusta sekä ammatin oppimista. Olennaista on, että yrittäjyyden oppiminen tapahtuu mahdollisimman aidoissa ympäristöissä ja toiminnallisesti. Yrittäjyyden oppimiseen liitetään sosiaalinen, kontekstuaalinen ja toiminnallinen oppiminen. Keskeinen oppimisen kohde on yrittäjämäiseen ajatteluun, toimintaan ja päätöksentekoon liittyvä tieto. Järvi (2013) jatkaa, että opiskelijoille pitää antaa mahdollisuus kokeilla, tehdä virheitä ja suunnata osaamistaan uudelleen. Tärkeää on kokeileminen, projektimaiset työtavat, yritysysteistyö sekä

yrittäjyyteen liittyvät tehtävät ja kokemukset. Opiskelijan pääsy aitoon toimintaympäristöön on erittäin motivoivaa silloin, kun ammatillinen mielenkiinto ja käytäntö kohtaavat. (Järvi 2013.)

Tekemällä oppiminen pohjaa humanistiseen ja konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen. Tekemällä oppimisen opetusmenetelmiä ovat aidot työelämän työtehtävät, asiakastyöt sekä niiden kaltaiset harjoitustehtävät. Tekemällä ollaan kiinni todellisuudessa, johon oppimisen tavoite kohdistuu. (Vuorinen 2001, 80.) Koulutukseen tulisi lisätä aineksia, joissa tehdään ensin käytännön asioita ja niiden pohjalta muotoillaan myöhemmin tietoa ja päätelmiä (Venkula 2011, 39).

5.3 Sisäinen- ja ulkoinen yrittäjyys

Työntekijöiltä odotetaan yrittäjämäistä sitoutumista työhön. Yrittäjyyspolkumallissa halutaan korostaa sisäisen yrittäjyyden vahvistamista ja ulkoisen yrittäjyyden tuomista konkreettiseksi. (Ammattipeda.) Ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelman perusteissa sisäinen yrittäjyys ilmenee yrittäjämäisenä, laadukkaana ja asiakaslähtöisenä toimintana. Ulkoisen yrittäjyyden tavoitteena on oman yrityksen perustamisessa tarvittavien tietojen ja taitojen kehittyminen. Kun ihminen haluaa ryhtyä itsenäiseksi yrittäjäksi, puhutaan ulkoisesta yrittäjyydestä. Tällöin hän voi perustaa uuden yrityksen, siirtyä yrittäjäksi olemassa olevaan yritykseen tai ryhtyä yrittäjäksi yrityksen omistajanvaihdoksen kautta. Ulkoiseen yrittäjyyteen liittyy vahvasti vastuun ja riskin ottaminen. (Osaava yrittäjä.)

Hytin (2011, 85) mukaan yrittäjyydessä on kyse yrittäjämäisten mahdollisuuksien tunnistamisen ja hyödyntämisen prosessista. Tämän lisäksi yksilön täytyy tehdä päätös mahdollisuuden hyödyntämisestä. Sellaisille työntekijöille, joilla on yrittäjämäinen asenne, halu tehdä sekä yrittää tehdä parhaansa, on kysyntää. Yrittäjämäinen toimintatapa sisältää taitoja ja valmiuksia, joita tarvitaan yritystoiminnan lisäksi muillakin elämänalueilla. Yritteliään ihmisen ominaisuuksia ovat oma-aloitteisuus, työhön ja projekteihin sitoutuminen, työn tehokkuudesta huolehtiminen, aito kiinnostus työtehtäviään ja yrityksen alaa kohtaan sekä halu kehittyä itse ja kehittää yrityksen toimintoja jatkuvasti (Saukkonen 2019).

5.4 Polkumalli

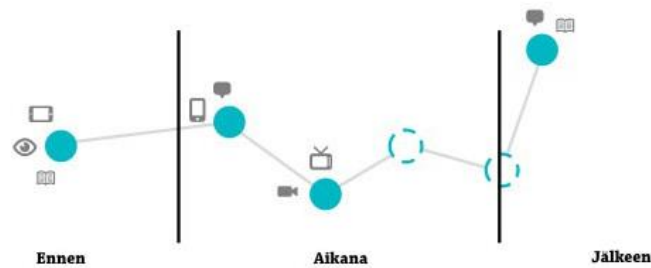
Yrittäjyyspolkumallin palvelukokemuksen suunnitteluun ja opiskelijakeskeisen näkökulman omaksumiseen käytetään palvelupolku -työkalua. Palvelupolun kautta huomioidaan, että opiskelijan tarpeet, valinnat ja käyttäytymismalli ohjaavat palvelun kuluttamista oppilaitoksen tuotantoprosessin ohella.

Grönroosin (1998, 53) mukaan palvelu on yksittäinen teko tai useiden tekojen sarja, jonka tarkoituksena on tuottaa aineetonta hyötyä. Aineettomuus on palvelun ominaispiirre eikä sitä voi ostaa tavaran tavoin omakseen. Innasen (2018) mukaan palvelupolun kuvaamisen kautta aineeton palvelu muutetaan näkyväksi.

Palvelupolku on asiakkaan oletettu, ohjattu tai pakotettu kulku palvelussa. Esitystapana voi olla nuolikaavio, palvelun käsikirjoitus, vuokaavio tai muu visualisointi. Polussa voidaan kuvata pelkkää kulkua, palveluvaihtoehtoja, ohjauspisteitä, vuorovaikutusta ja riskejä. Palvelupolkua käytetään myös asiakkaiden opastuksessa ja ohjaamisessa. (Karppinen 2018.)

Väätäisen (2015) mukaan palvelupolulla kuvataan palvelun kontaktipisteet ja palvelutuokiot asiakkaan näkökulmasta. Kontaktipisteitä ovat tilat, esineet, yrityksen prosessit tai yksittäiset ihmiset. Kokko (2017) jatkaa, että palvelun kontaktipisteiden kautta palvelu koetaan, aistitaan ja nähdään. Palvelutuokiot ovat palveluprosessin sisällä olevia itsenäisiä osapalveluita, ja ne koostuvat monista palvelun kontaktipisteistä (Väätäinen 2015).

Yksinkertaisen palvelupolun mallissa (kuva 3) tapahtuvaa matkaa kuvatessa mietitään, mistä asiakas tulee, mitä tapahtuu, kun hän on yrityksen palveluiden vaikutuspiirissä, ja minne asiakas menee sen jälkeen.

Kuva 3. Yksinkertainen palvelupolku (Väättäinen 2015).

Väättäinen (2015) jatkaa, että kun yrityksellä on kattava ymmärrys asiakkaidensa matkasta, se voi keskittyä palvelemaan heitä niissä hetkissä, paikoissa ja tavoilla, jotka ovat merkityksellisiä asiakkaille. Eskelinen (2019) yhtyy edellisiin näkemyksiin ja hänen mukaansa laadukkaita kokemuksia voidaan tarjota vain silloin, kun on riittävästi ymmärrystä siitä, miten, milloin ja missä asiakkaat kohtaavat yrityksen tarjoamia tuotteita tai palveluita. Koska asiakaskokemus muodostuu jokaisessa kohtaamispisteessä, täytyy tunnistaa kaikki ne tilanteet, joissa asiakas saattaa olla vuorovaikutuksessa yrityksen, tuotteen tai palvelun kanssa.

Asiakaskokemuksen muodostumisen prosessista voidaan erotella kolme vaihetta: ennakkokokemukseen kuuluu tiedonhaku, palveluun tutustuminen, vaihtoehtojen arvioiminen, ydinkokemusta edeltävät yhteydenotot yritykseen sekä palvelun saavuttamisen helppous. Ydinkokemusta on palvelun saavuttaminen ja palvelutapahtuma. Ydinkokemuksessa pienilläkin yksityiskohdilla on ratkaiseva merkitys kokonaisuuden kannalta. Jälkikokemukseen kuuluu palvelun arviointi, vuorovaikutus toisten asiakkaiden kanssa ja ydinpalvelun jälkeiset kontaktit palveluntarjoajaan, kuten asiakaspalautteet, reklamaatiot ja jälkihoito. (Eskelinen 2019.)

5.5 Työyhteisöviestintä

Yrittäjyyspolkumalli on väline vaikuttavuuteen vasta, kun ihmiset ottavat sen käyttöönsä. (Koskinen, Ruuska & Suni 2018, 49). Työyhteisöviestinnällä ja vuorovaikutuksella parannetaan tutkimuksen vaikuttavuutta. Työyhteisöviestintä tukee työyhteisön tavoitteiden saavuttamista sekä tuloksen tekoa. (Åberg 2006, 96). Viestinnän tehtävänä on tehdä tiedosta ymmärrettävää ja hyväksyttävää niin, että tieto muuttuu toiminnaksi (Hagerlund & Kaukopuro-Klementti 2013). Taustalla on ajatus, että panostaminen tiedon siirtämiseen edistää toimintamallin juurruttamista ja työskentelytapojen käyttöönottoa.

5.5.1 Viestintä henkilöstölle

Yrittäjyyspolku on uusi toimintamalli. Kyseessä on muutos tähänastiseen tekemiseen, jolloin koulutuksen järjestäjän tulisi suunnitella yksilöllisesti ja henkilöstön osaamisen tarpeen mukaan erilaiset perehdytystilaisuudet ja koulutukset. SAMledussa opiskelijan opintopolkua suunnittelevat neljäkymmentä koulutusalaakohtaista HOKS-ohjaajaa ovat tällöin koulutuksen suhteen avainasemassa.

Muutosten yleinen informaatio soveltuu kerrottavaksi suuremmissa yhteistilaisuuksissa (Karusaari 2020). Juholin (2017, 35) jatkaa, että työyhteisöviestintä tapahtuu foorumeissa, joissa korostuu vuorovaikutus. Tällainen työyhteisöviestintää tukeva tilaisuus SAMledussa on kuukausittaiset henkilöstöfoorumit.

Juholinin, Åbergin ja Aulan (2015) strategisen työyhteisöviestinnän mallissa tuodaan esiin viestinnän tavoitteita, jotka soveltuvat yrittäjyyspolkumallin viestimiseen. Informoinnin ja faktatiedon saatavuuden tavoitteena on, että jokainen kokee olevansa tietoinen siitä, mitä on tulossa. Lisäksi jokainen voi halutessaan käydä tutkimaan yrittäjyyspolkumalliin liittyviä aineistoja ja kysyä tarvittaessa lisää. Johdetun keskustelun tavoitteena on, että jokainen kokee pääsevänsä vaikuttamaan ja tulevansa kuulluksi sekä ymmärtävänsä, mistä uudessa mallissa on kyse ja mitä sillä tavoitellaan. Vastuullisen dialogin tavoite on, että jokainen tuntee vastuunsa asioiden, ideoiden, kysymysten ja kritiikin esiin

tuomiseen ja kokee voivansa sitoutua työyhteisöönsä. On yritettävä ymmärtää muiden näkemyksiä ja rakentaa yhdessä jotain uutta. (Juholin ym. 2015.)

5.5.2 Viestintä opiskelijoille

Viestintä vaikuttaa monin tavoin organisaation kykyyn järjestää palvelut asiakkailleen. Asiakslähtöisyys johtaa siihen, että henkilöstön rooli viestijänä vahvistuu. (Hagerlund ym. 2013, 50.) Olennaista on varmistaa, että opiskelijat saavat tietoa uudesta mallista. Huuskon ym. (2018, 77) mukaan yritysopinnoista tiedottamiseen tulee panostaa. Yrittäjyydestä kiinnostuneet opiskelijat tulee tunnistaa opintojen alussa, jotta heille voidaan tarjota kohdennetusti yrittäjyysopintoja ja -polkuja.

Karusaaren (2020) mukaan opintopolkujen asiakslähtöisyys edellyttää monikanavaisten ja yksilöllisten ohjauspalvelujen kehittämistä. Monikanavaista markkinointiviestintää on tuntee ja tietää juuri ne kanavat, joissa omat asiakkaat ovat läsnä. Tähän kuuluu lisäksi se millaisiin haasteisiin he näistä kanavista hakevat ratkaisuja. Monikanavaisessa markkinointiviestinnässä voi viestiä vähemmän ja kohderyhmät olla pienempiä, kunhan se mistä puhutaan, koskettaa osuvammin juuri tärkeimpiä asiakasryhmiä. (Halonen 2018.)

Viestien perillemeno tukee useiden viestintäkanavien samanaikainen käyttäminen. Monikanavaisuus tarkoittaa oikean viestin ajamista oikeaan kanavaan oikealle kohderyhmälle. Kanava voi olla teksti tai sosiaalinen media, kunhan se tavoittaa kohteensa ja tukee viestiä sekä on osa monikanavaista asiakkaan ongelmanratkaisua. Yksi viesti ei toimi kaikissa kanavissa. Siksi monikanavainen viestintä on myös moniviestistä (Tammi).

Kasvokkain tapahtuvaa vuoropuhelua ei voi korvata millään (Hagerlund ja Kaukopuro-Klementti 2013, 19). Tässä kohtaa korostuvat johdon ja opettajien hyvä työelämäosaaminen, tutkinnon perusteiden tuntemus sekä syvä pedagoginen osaaminen erityisesti opiskelijan yksilöllisiin opintopolkuihin, opetuksen ja ohjauksen toteuttamiseen liittyen (Ammattipeda).

5.6 Pedagoginen johtaminen

Pedagogisella johtamisella vaikutetaan konkreettisesti opetustoimintaan ja sen järjestämiseen. Tavoitteena on opetuksen ja koulutuksen kehittäminen, oppimisen edistäminen sekä laadukkaan koulutuksen ja opetuksen järjestäminen. Edistäminen edellyttää koulutuksen järjestäjältä uudenlaista johtajuutta, jonka kautta synnytetään ymmärrystä läpi koko organisaation. Pedagoginen johtaminen nojaa oppivaan organisaatioon, tiimeihin ja verkostoihin. (Ammattiosaamisen kehittämissyhtiö AMKE Oy 2013, 5.)

SAMledun toimintakulttuuriin kuuluu koulutusalaakohtaiset tiimit ja niissä tapahtuva yhteisöllinen kehitystyö (Ranta 2015). Jotta tiimi voisi kokea pystyvänsä suunnittelemaan työtään ja vaikuttamaan työyhteisönsä toimintaan, tulee ryhmällä olla yhteinen tulkinta siitä, mikä on organisaation toimintavisio (Suojanen 2014). Yrittäjämäinen toimintakulttuuri ja yrittäjämäisyyttä tukeva oppilaitos tulee määritellä yhdessä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017). Yrittäjämäinen toimintakulttuuri edellyttää yhdessä tekemisen lisäksi pedagogisia valintoja sekä konkreettisia työkaluja (Yes ry 2017). Tällaisena työkauluna tulee toimimaan tässä tutkimuksessa kehitettävä yrittäjyyspolkumalli.

Koska kyseessä on uudenlaisen toimintamallin juurruttaminen ja sitä kautta muutos tähänastiseen pedagogiseen tekemiseen, on hyvä ottaa tarkasteluun Suojasen (2014) näkemys. Hän kirjoittaa, että muutosvalmiudessa nousee ensiarvoisen tärkeäksi käsite empowerment, joka tarkoittaa toimijoiden sisäistä voiman tunnetta siitä, että pystyy vaikuttamaan työnsä kehittämiseen ja kykenee luomaan uutta. Kysymys kuuluukin, kuinka pedagogisen johtaminen kautta saadaan synnytettyä reflektiivisen ammattikäytännön toimintamalli, jonka omaksuttuaan työntekijä tietoisesti pohtii toimintansa perusteita, laatua ja tulosta tarkoituksenaan itsensä, työnsä ja työympäristönsä jatkuva kehittämistä. (Suojanen 1992, 35.)

Organisaatioon juurruttamisen suunnittelussa tulee ottaa huomioon kehittämistyön tavoitteiden etäisyys tai läheisyys organisaation perustoimintaan. Myös kehittämistyön tarvelähtöisyys vaikuttaa juurruttamiseen. Yrittäjyyspolkumallin juurruttaminen vaatii asteittaista jalkauttamista, jotta sen

sisäistäminen tapahtuu hallitusti. Juurtuminen on kaksisuuntainen prosessi, jossa toimijat muokkaavat tarjottua toimintamallia omaan toimintaan sopivaksi ja uudistuva toiminta muokkaa toimijoita tarjottua toimintamallia vastaavaksi. (Aro, Kuoppala & Mäntyneva 2004, 21.)

Asiakaslähtöisen toiminnan edellytys on, että koulutuksen järjestäjä tarkistaa ja uudistaa toimintatapojaan (Karusaari 2020). Koulutuksen järjestäjän tulee mahdollistaa yrittäjyyden monipuolinen opetus riittävällä resurssoinnilla, yrittäjyystiimejä muodostamalla ja yrittäjyyden vastuuhenkilöitä nimeämällä (Huusko ym. 2018, 77).

6 Tutkimusmenetelmät

Tässä työssä kyseessä on laadullinen tutkimus, jonka kautta saavutetaan ilmiön prosessiluonne sekä samanaikaisesti lisätään sen luomiseen liittyvää tieteellistä ymmärrystä (Järvenpää 2006). Laadullisen tutkimuksen avulla saadaan syvällistä opiskelijalähtöistä ymmärrystä kehittämistyön pohjalle. Tutkimuksellisia menetelminä käytetään toimintatutkimusta sekä palvelumuotoilua. Kyseessä on menetelmätriangulaatio eli moninäkökulmaisuus, jota tarvitaan, että saadaan riittävän kattava kuva tutkittavasta kohteesta sekä muotoiltua uusi toimintamalli. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka.)

Valitut menetelmät ovat osallistavia ja toisiaan tukevia sekä sopivat hanketyön kehittävään luonteeseen. Molemmat menetelmät etsivät ratkaisuja toiminnalliseen ongelmaan. Osallistavien menetelmien kautta kohderyhmä pääsee käyttäjäkokemuksiensa myötä vaikuttamaan yrittäjyyspolkumallin suunnitteluun ja kehittämiseen sekä antamaan näkemyksiään siitä, miten malli tulee heille toimittaa (Koivunen 2018).

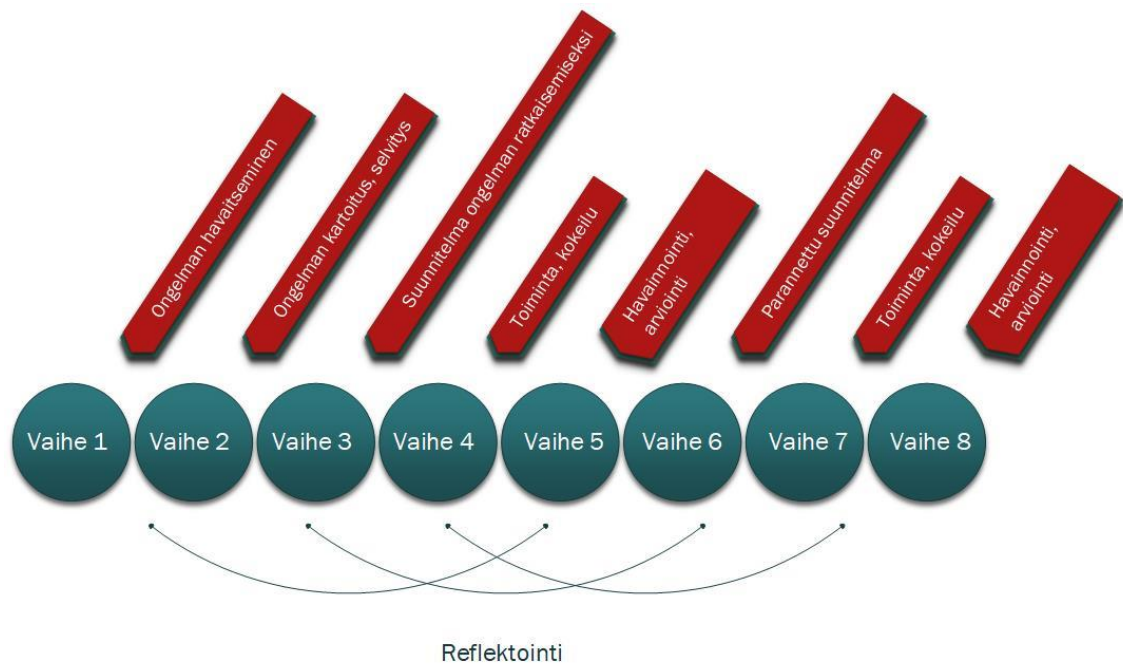
6.1 Toimintatutkimus menetelmänä

Toimintatutkimus valikoitui menetelmäksi, koska se pyrkii Suojasen (2014) mukaan tutkimusstrategiana käytännön toiminnan ja teoreettisen tutkimuksen vuorovaikutukseen. Hankepainotteisessa toimintatutkimuksessa nähdään toiminnan tuotoksessa kehittämisen tarvetta. Kuulan (2006) mukaan toimintatutkimuksessa pyritään tutkimisen kautta mahdollisimman reaaliaikaisesti muutokseen edistämällä kehittämiskohdetta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka). Aktiivinen ja reaaliaikainen toiminta sopivat hanketyöhön, jossa pyritään kehittämään SAMledun toimintaa hanketavoitteiden mukaisesti ja saamaan sitä kautta aikaan välitöntä muutosta: yrittäjyyspolkumalli ja sen juuruttaminen käytäntöön.

Suojasen (2014) mukaan yhteistoiminnallisuutta ja kokemuksellisuutta korostavana toimintatutkimus on omiaan luomaan tilanteita, joissa henkilöiden välinen yhteissuunnittelu ja -työskentely on sekä mahdollista että välttämätöntä. Tässä toimintatutkimuksen kohderyhmä on voimavara, joka toimii aktiivisina oppimiseen ja opetukseen liittyvien kokemusten tuottajina sekä opiskelijalähtöisen yrittäjyysopintotarjonnan ja siitä muodostuvan polkumallin kehittäjinä.

Kriittisessä toimintatutkimuksessa, jota tämä tutkimus edustaa, tutkija on aktiivinen oman työnsä kehittäjä ja uuden tiedon tuottaja tasavertaisesti yhteistyössä kohdejoukon kanssa. Lisäksi tutkija on vastuunjakaja, toiminnan muutosagentti ja yhteistoiminnallisuuden järjestäjä. (Suojanen 1992, 12.) Suojasta (1992) mukailen tutkija on jakanut vastuuta yrittäjyyspolun suunnittelusta yrittäjyyden opettajan, yhteisten aineiden tiimipäällikön ja palvelumuotoilun hankepäällikön kanssa.

Toimintatutkimus on syklisesti etenevä kehittämisprosessi, jossa tiedonkeruu, aineiston analysointi ja tutkimuskohteen muutos tapahtuvat samanaikaisesti. Tutkimuksessa saatua tietoa koetellaan käytännössä ja käytäntöä muutetaan kokeilemisen kautta. (Heikkinen, Huttunen & Moilanen 1999, 66.) Jyrkämän (1978) mukaan tutkijan tehtävänä on auttaa yhteisöä työskentelemään toimintatutkimuksen syklisen prosessin mukaan ja tarjota sitä edistäviä työvälineitä, Kajaanin ammattikorkeakoulun mallia mukailevassa kuvassa 4 hahmottuu toimintatutkimuksen syklinen luonne.

Kuva 4. Toimintatutkimuksen syklinen luonne (Kajaanin ammattikorkeakoulu).

Toimintatutkimus on parhaimmillaan toimintaa, jossa kohdeyhteisön jäsenet tutkijan katalysoimina alkavat itse tutkia ympäristöään (Jyrkämä 1978, 44). Näin on käynyt tässäkin kehittämishankkeessa, johon on liittynyt tutkimuksen edetessä toimintamallista kiinnostuneita yrittäjyyden asiantuntijoita.

6.2 Palvelumuotoilu menetelmänä

Palvelumuotoilu valikoitui tutkimusmenetelmäksi, koska sen kautta voidaan kehittää liiketoimintaa ja asiakaskokemusta. Törrösen (2019) mukaan palvelumuotoilu on työtapa, joka osallistaa palveluiden kehitykseen parhaat

mahdolliset asiantuntijat: asiakkaat, työntekijät sekä muut mahdolliset sidosryhmät.

Palvelumuotoilun lähtökohta on asiakasymmärrys, jota luodaan osallistamalla palvelua tuottava yritys ja palvelun loppukäyttäjiä (Tunkelo 2018). Palvelumuotoilu on asiakaskokemuksen hallintaa siten, että asiakas havaitsee ohjauksellisia elementtejä mahdollisimman vähän (Karppinen 2018).

Tutkimuksessa lähdetään liikkeelle Ahtolan (2020) ajatuksesta, jonka mukaan kehittäminen ilman asiakasymmärrystä ei ole palvelumuotoilua. Palvelun tuottajan tulee ymmärtää todellisuus, missä asiakkaat elävät ja toimivat. Palvelumuotoilun avulla voidaan kumota pelkät olettamukset ja siirtyä kohti asiakaslähtöisempää kehittämistyötä. (Halsas 2019.)

Näiden näkemysten pohjalta palvelumuotoilun välineeksi valittiin Rainiota ja Lerkkasta (2018) sekä Innasta (2018) mukailleen asiakasymmärrystä synnyttävät empatian työkalut: asiakashaastattelu ja osallistaminen. Nämä menetelmät auttavat palveluntuottajaa näkemään palvelutuokiot asiakkaan näkökulmasta.

Palvelumuotoilun ydin on tehdä palvelu eläväksi jo suunnitteluvaiheessa. Tärkeintä on tarkastella palvelua koko ajan sekä asiakkaan että tuottajan näkökulmista. (Karppinen 2018.) Samaa mieltä on Törrönen (2019) joka kuvaa palvelumuotoilun hyödyt kuvassa 5.

Kuva 5. Palvelumuotoilun hyödyt (Törrönen 2019).

6.3 Aineiston hankinta ja analysoiminen

Toimintatutkimuksen lähtökohtana on holistinen ihmiskäsitys, jossa ihmistä tutkitaan hänen omassa ympäristössään aktiivina toimijana. Tutkija kerää empiirisen tiedon asiayhteydessä ja tilanteissa, jolloin hänen havaintonsa ja keskustelunsa ovat tärkeämpiä kuin mitattu tieto. (Järvenpää 2006.)

Empiiristä aineistoa kerättiin teemahaastattelun ja työpajatoiminnan kautta. Haastattelua käytetään, kun halutaan syventää tietoa ja lisätä ymmärrystä tutkittavasta asiasta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 35). Rainion ja Lerkkasen (2018) mukaan muotoiluajattelulle on ominaista keskustelunomainen haastattelu, jossa haastateltavalle annetaan tilaa johdattaa keskustelua itselleen tärkeään suuntaan.

Teemahaastattelun aihealueet muodostettiin tutkimuskysymyksistä. Aihealueita olivat opiskelijälähtöisyys, yrittäjyyspolun sisältö ja sen viestiminen. Teemahaastattelu kohdennetaan tutkittavan henkilön subjektiivisiin ajatuksiin, tunteisiin ja kokemuksiin. Haastattelussa korostuu haastateltavan kokemusmaailma kun hän saa äänensä kuuluviin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka.)

Empiiristä tietoa kerättiin myös yrittäjyyskasvatuksen parissa työskenteleviltä SAMledun ja Esedun opettajilta ja Itä-Savon Uusyrityskeskuksen yritysneuvojalta. Tiedonkeruun menetelmänä oli työpajatyöskentely, jossa edellä mainitut tutkija mukaan lukien tuottivat sisältöä yrittäjyyspolkumalliin. Työpajatyöskentelyn pohjalla oli kahden haastatellun opiskelijan näkemykset.

Tutkijan tehtävänä on kerätyn aineiston analysoiminen ja tulkitseminen, jotta hän pystyy runsaasta tiedosta kokoamaan selkeän kokonaisuuden (Suojanen 2014). Laadullista aineistoa analysoitaessa pyritään löytämään kokonaisuuksia, joissa näkyy kohdeilmiön syvälinen ymmärtäminen (Hirsjärvi & Hurme 2000, 143). Teemahaastattelujen aineisto analysoitiin teorialähtöisen sisällönanalyysin kautta. Siinä aineisto luokitellaan aiemmin teoriaosuudessa muodostetun viitekehyksen mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113). Työpajatyöskentelystä 11.2.2020 tuotettiin polkumallin pohjaa, jossa peilattiin opiskelijoiden haastatteluista saatuja vastauksia nykyiseen tarjontaan.

7 Tutkimuksen toteutus palvelumuotoilun keinoin

Taulukossa 1 esitellään toimintatutkimuksen toteuttaminen, joka eteni sille tyypilliseen tapaan vaiheittain. Liikkeelle lähdettiin ongelman havaitsemisesta ja kartoittamisesta, josta edettiin toiminnan suunnitteluun, itse toimintaan ja toiminnan tulosten arviointiin. Toimintaa havainnointiin ja reflektointiin jatkuvasti. Tutkimus päättyy uuden yrittäjyyspolkumallin esittelyyn.

TAULUKKO 1. Toimintatutkimuksen eteneminen.

<i>Toimintatutkimuksen vaihe</i>	<i>Tutkimusvaiheen tavoite</i>	<i>Ryhmän toiminta</i>
Ongelman havaitseminen, tarvitaan yrittäjyyspolkumalli	Yrittäjyyspolkumalli kehitetään hankeen tavoitteiden mukaisesti opinnäytetyönä. Tutkimusjäsenten valinta.	Ryhmän jäsenet tulivat tietoisiksi tutkimusongelmasta ja sen merkityksestä.
Ongelman kartoittaminen, halutaan rakentaa opiskelijalähtöinen yrittäjyyspolkumalli	Tutkimusongelman, tavoitteiden ja tutkimuskysymysten määrittely.	Tutkija määritteli
Toiminnan suunnittelu	Tutkimussuunnitelman määrittely ja esittely, teorian tiedon hakeminen, teemahaastattelun laadinta.	Tutkimussuunnitelman katselmus SAMledun rehtorin kanssa Tutkimussuunnitelman esittely Saimaan ammattikorkeakoululla ohjaavalle opettajalle sekä opponijalle
Toiminta	Teemahaastattelujen toteuttaminen, työpajatyöskentely, yrittäjyyspolkumallin tekeminen palvelumuotoilun menetelmin	Kohderyhmä mukana tässä toiminnassa
Arviointi	yrittäjyyspolkumallin altistaminen arvionnille Kollegiaalinen testaaminen	opiskelija, hanke- ja laatupäällikkö, yhteisten aineiden tiimipäällikkö, yrittäjyyden opettaja ja palvelumuotoilun hankepäällikkö
Raportointi	Tutkimustulosten esittely, johtopäätökset	Kohdejoukko arvioi

Valmiin polkumallin esittely	Yrittäjyyspolkumallin juurruttaminen	rehtori, toimialajohtaja, yhteisten opintojen tiimipäällikkö, palvelumuotoilun opettaja
-------------------------------------	--------------------------------------	---

Roihu-hankeen aikana (1.8.2018- 30.4. 2020) on kartoitettu ja havainnoitu SAMledun yrittäjyyskasvatuksen tämänhetkistä tilaa. Suojasen (2014) mukaan toimintatutkimuksen alustavan hahmottamisen tarkoituksena on ymmärtää, miten nykyiseen toimintamalliin on päädytty ja mitä muutoksia nykytilanteessa ja tulevaisuudessa vaaditaan. Tarkoituksena on aikaansaada tutkimustilanteen yleishahmotelma, jonka perusteella voidaan luoda missio ja esittää toimintavisio sekä lähteä tarkemmin suunnittelemaan toimintatutkimuksen eri vaiheita (Suojanen 2014).

Toimintatutkimus käynnistyi syyskuussa 2019. Tutkimuksen *ensimmäisessä vaiheessa*, määriteltiin tutkimuksen ongelma. Hankkeen tavoitteiden pohjalta nähtiin tarpeelliseksi kehittää yrittäjyyspolkumalli, josta hyötyvät koulutuksen järjestäjä, opiskelija, hanketoimijat ja Savonlinnan elinkeinoelämä. Järjestelmäkeskeisen lähestymistavan sijaan valittiin opiskelijälähtöinen tulokulma. Toimintatutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa määriteltiin myös tutkimuksen tavoitteet sekä tutkimusongelmaan nivellyt tutkimuskysymykset.

Seuraavaksi valittiin tutkimusprojektin jäsenet, joiden kanssa kehittämishanketta lähdettiin toteuttamaan. Toimintatutkimukseen haluttiin osallistaa viisi Vuosi yrittäjänä -opinto-ohjelmaa ja yrittäjyysopintoja suorittanutta opiskelijaa. Näistä kolme oli perustanut yrityksen opintojensa aikana tai niiden jälkeen. Koska kyseessä oli kolmen toimijan yhteishanke, niin tutkimukseen haluttiin osallistaa myös Roihu-hankkeen yrittäjyydenopettaja, kaksi Esedun yrittäjyydenopettajaa sekä Itä-Savon Uusyrityskeskukseen yritysneuvoja/XAMKin opettaja.

Toimintatutkimuksen *toisessa vaiheessa* laadittiin tutkimussuunnitelma, johon kirjattiin perustelut tutkimuksen suorittamiselle sekä määriteltiin tutkimustapa. Suunnitteluvaiheessa mietittiin myös tutkimuksen työnjakoa niin, että osallistujien asiantuntemus ja osaaminen saatiin hyödynnettyksi yhteiseksi parhaaksi.

Tutkimussuunnitelmaa käytiin läpi SAMledun rehtorin kanssa 22.10.2019 ja se esiteltiin Saimaan Ammattikorkeakoululla ohjaavalle opettajalle ja opponijalle 31.10.2019.

Tutkimuksen *kolmas ns. toimintavaihe* käynnistyi tammikuussa 2020, viikolla viisi. Toimintavaiheessa keskityttiin kohtiin, jotka alkukahmottelussa todettiin epätyytyttäväksi ja joita tutkimuksen avulla pyrittiin kehittämään.

Empiiristä tietoa haettiin hankeen aikaisen havainnoinnin ja teemahaastattelujen avulla. Ensimmäinen opiskelija haastateltiin 29.1.2020. Toinen opiskelija toi näkemyksiään esille 9.2.2020. Nauhoitetut tutkimusaineistot purettiin teema-alueittain heti haastattelujen jälkeen. Kolmas ja neljäs opiskelija haastateltiin 11.2.2020 ja viimeinen 13.2.2020. Haastattelujen nauhoitettu tutkimusaineisto purettiin teema-alueittain 14.2.2020.

Empiiristä tieto haettiin myös 11.2.2020, jolloin SAMledun ja Esedun yrittäjyysopettajat sekä Uusyrityskeskuksen asiantuntija työstivät yrittäjyyspolun sisältöä. Työpajan tavoitteena oli peilata asiantuntijanäkemyksiä opiskelijakohdejoukon tuottamaan aineistoon yrittäjyyspolun sisällöstä. Tässä vaiheessa oli tiedossa kahden opiskelijan haastattelun tulokset.

Roihu-hankeen yrittäjyyden opettajan kanssa hahmoteltiin 24.2.2020 yleisimmät polkumallit palvelumuotoilun suunnittelun pohjaksi. Tästä jatkettiin palvelumuotoilun opettajan kanssa käyttäjätyyppien muodostamiseen ja profiloitiin opiskelijatyypit. Tutkimustulosten perusteella rakennettiin opiskelijalähtöinen yrittäjyyspolkumalli, joka kuvattiin kolmeen eri vaiheeseen, opintovuoteen.

Neljännessä vaiheessa tehtiin arviointia. Toimintatutkimuksen luonteeseen kuuluu, että yhteisö itse arvioi onko toiminnasta saatu riittävästi hyötyä. Tällöin tutkija altistaa yrittäjyyspolkumallin muiden arvioitavaksi. Mallia arvioi tutkimukseen osallistunut opiskelija ja Esedun Roihun hankepääällikkö/yrittäjyysopettaja. Mallia testattiin myös kollegiaalisesti SAMledun toimijoiden taholla sekä palvelumuotoilun SCAMPER-kysymyssarjalla. Alla on lainauksia mallin saamasta palautteesta.

”Laatimassasi selkeässä mallissa on hyvät konkreettiset stepit, joiden pohjalta opiskelijoiden on aiempaa helpompaa ottaa koppia yrittäjyysopinnoista. Mallin käytäntöön vienti ja kokemusten kartuttaminen aikanaan lisää tietoa ja tuo mahdollisia kehittämistarpeita esille. Yrittäjyysidentiteetin kehittyminen on varmasti se, mikä johtaa yrittäjän uralle. Tästä on hyvä ponnistaa eteenpäin.”

” Tuo teidän malli on minusta hieno, se on hyvin kuvaava ja selkeä ja ottaa huomioon monista eri lähtökohdista tulevat (ja menevät) opiskelijat.”

Viides vaihe oli raportointia. Suojasen (2014) mukaan raportointi toimii reflektointina, jonka avulla käytännön toimintaa pystytään teoretisoimaan ja siten saavutetaan asioiden syvällisempi ymmärtäminen. Tutkimustulosten tulkinnassa ei Syrjälän (1994, 46) mukaan tulisi rajoittua vain käytännön ongelmien ratkaisemiseen. Aineiston analyysin tulisi johtaa uuteen analyysiin perustuvaan näkemykseen, rakentaviin kokonaisuuksiin ja johtopäätöksiin.

Tutkimusprosessi päättyi 29.4.2020 Teams-palaveriin, jossa esiteltiin uusi yrittäjyyspolkumalli. Tällöin esiteltiin myös tutkimustulosten perusteluja, joiden kautta voidaan vaikuttaa toimintamallin juurtumiseen SAMleduun.

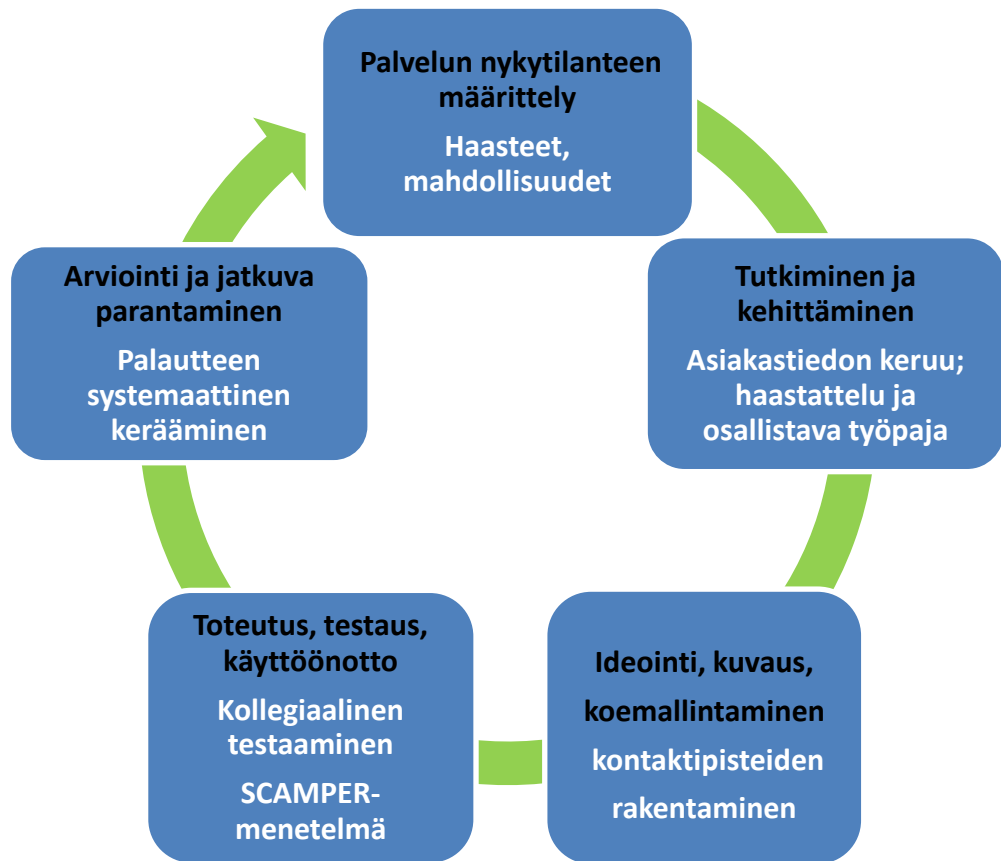
Kuvassa 6 esitetään muotoiluprosessin vaiheet lähtien liikkeelle palvelun nykytilanteen määrittelyllä. Ensimmäisen vaiheen tarkoituksena on selkeyttää organisaation sisäisiä ja liiketoiminnallisia tavoitteita sekä kerätä tietoa palvelun kipupisteistä.

Toisessa vaiheessa keskitytään tarkentamaan suunnitteluhaaste sekä keräämään mahdollisimman laadukasta asiakasymmärrystietoa palvelun kohderyhmästä sekä sen kokemuksista ja toiveista (Innanen 2018). Tätä työtä on tehty tutkimuksen lisäksi myös hankkeen ajan. Opiskelijoiden kanssa on vaihdettu ajatuksia, keskusteltu, havainnoitu ja kerätty palautetta yrittäjyysopetuksen toteuttamisesta ja hankkeen tuottamista valmennuksista.

Tiedon ja asiakasymmärryksen keräämisen tavoitteena on rakentaa suunnittelun perusta. Kerätystä tiedosta valikoidaan tärkeät näkökulmat ja tieto kiteytetään sellaiseen muotoon, että sitä on helppo jakaa ja hyödyntää palvelun kehittämisessä. (Innanen 2018.) Tunkelon (2018) mukaan kertynyt tieto jäsenellään erilaisin menetelmin käyttäjäpersooniksi. Tässä kohtaa syntyy ymmärrys siitä, millaiselle palvelulle on tarvetta ja mitä sitä suunnitellessa on otettava huomioon.

Seuraavaksi innovoidaan ja yhteiskehitetään ratkaisuja, joista potentiaalisimpia testataan prototyyppien avulla aidoissa tilanteissa. Innasen (2018) mukaan yhteiskehittäminen on työskentelytapa, jossa ihmiset ruokkivat toistensa luomiskykyä. Osallistamisessa pyritään saamaan yhteisön jäsenet mukaan kehitystyöhön. Osallistaminen saa aikaan myös sitoutumista ja tällöin uuden toimintatavan juurruttaminen on helpompaa. (Innanen 2018.)

Seuraavaksi keskitytään asiakkaan todelliseen ydinongelmaan. Ratkaisuvaihtoehtoja kehitetään ja tutkitaan mm. saadun palautteen kautta. Viimeistelyssä hiotaan ja vahvistetaan ratkaisut sekä arvioidaan niiden toimivuutta.

Kuva 6. Prosessin vaiheet tässä tutkimuksessa.

8 Tutkimustulokset

Tässä luvussa esitellään tiivistelmä tutkimustuloksista, joiden avulla pyritään osoittamaan vastaus tutkimusongelmaan. Teemahaastattelun avulla haluttiin selvittää haastateltavien näkemyksiä yrittäjyyspolun opiskelijälähtöisyydestä, sisällöstä sekä siitä, miten uusi yrittäjyyspolkumalli tulisi viestiä opiskelijoille. Tulokset on jäsennelty alalukuihin teemahaastattelun mukaisesti.

8.1 Yrittäjyyspolun opiskelijälähtöisyys

Yrittäjyyspolun opiskelijälähtöisyyttä kysyttäessä esille nostettiin opiskelijoiden erilaisten lähtökohtien ja elämäntilanteiden huomioiminen. Haastateltavat toivat esille, että yrittäjyyspolkua suunniteltaessa tulee ajatella ”ruohonjuuritasolla”. Tutkimukseen osallistuvat opiskelijat pitävät tärkeänä, että yrittäjyyden suorittamista ei rajata liikaa, vaan mahdollistetaan yrittäjyyspolulla eteneminen omaan tahtiin.

Vastaajat kokevat tärkeänä, että yrittäjyyttä ja yrittäjämäistä toimintaa voi kokeilla turvallisesti opintojen aikana. Vuosi yrittäjänä –ohjelma nähdään toimivana, mutta sen hyödyntämiseen toivotaan opettajan apua.

” NY- ohjelmassa on paljon hyvää tietoa, mutta se on aikamoinen viidakko ja monimutkainen käyttää”.

Vastauksissa korostuu ohjauksen ja sparrauksen merkitys opiskelijan yrittäjyysajatuksia eteenpäin vievänä voimana.

”On äärimäisen tärkeää, että opettaja on mukana yrittäjyydessä ja sitoutunut siihen sekä antaa opiskelijalle mahdollisuuksia kehittää yrittäjyyttään.”

”Oman yritysideoan pohtiminen useaan kertaan jonkun kanssa on merkityksellistä”

Vastaajat kokevat merkityksellisiksi myös oppilaitoksen yrittäjyyden kokeilemiseen ja totetuttamiseen tarjoamat tilat. Lisäksi koulun suhteilla yritys-elämään todetaan olevan opiskelijayrittäjyyttä edesauttava merkitys.

8.2 Yrittäjyyspolun sisältö

Yrittäjyyspolun sisältöä mietittäessä tukeuduttiin havainnollistamista helpottavaan kalanruotomalliin, joka oli jaettu kolmeen eri vaiheeseen.

Vastauksissa tuotiin esille, että yrittäjyyspolkumallin ensimmäiseen vaiheeseen ei kannata laittaa kovin paljon yrittäjyyden sisältöä, vaan siinä kohtaa tulee keskittyä yrittäjyysinnostuksen nostattamiseen ja olemassa olevan lisäämiseen. Tämä nähdään tärkeänä erityisesti nuorten opiskelijoiden kohdalla. Yksi vastaajista ehdottaa polun alkuun ”yrittäjyyden maistiaisista”, jossa yrittäjyyspolun käyneet opiskelijat kertovat yrittäjyydestään ja siitä kuinka he ovat siihen päätyneet. Vastaja näkee tämän olevan kokemuspohjaista ja ajattelee, että siihen on muiden opiskelijoiden mahdollisuus samaistua. Vastaja ehdottaa myös:

” startti-info, jossa ideointia yrittäjyyteen ja tietoutta siitä kuinka pääsee eteenpäin, jos yrittäjyys kiinnostaa tai jos tunsi saaneensa esityksestä kipinää.”

Vastuksissa ehdotetaan, että helpot yrittäjyyden kokeilemisen muodot, kuten NY-toiminta, 4H-yrittäjyys ja kevytyrittäjyys esitellään yrittäjyyspolkumallin alussa. Lisäksi nostetaan esille, että yrittäjyyspolkuun tulee sisällyttää katsaus yrittäjän ominaisuuksista ja yrittäjien vierailuja. Niitä perustellaan sillä, että yrittäjyyden monipuolisuus todentuu, kun oppilaitoksessa vierailee erilaisia, aloilta tulevia ja eri-ikäisiä yrittäjiä. Ensimmäiseen vaiheeseen toivotaan myös lisää tietoutta yrittäjyydestä yleensä ja mm. Itä-Savon Uusyrityskeskuskusta yrittäjyysopiskelijoiden tueksi.

Polun toiseen vaiheeseen ehdotetaan yrittäjyysvalmennusta. Haastateltavat kokevat, että Roihu-hankeen tarjoama kahdeksan kontaktikerran valmennus oli kattava. Sen lopussa ollut henkilökohtainen sparraus koettiin todella hyvänä, koska sen yhteydessä sai tuoda esille yrittäjyysajatuksiaan:

” Yrittäjyysvalmennukset ehdottomasti sellaisille jotka niitä haluavat.”

” Niillä tyypeillä oli hyviä ideoita. Mie tunsin voimaantuneeni siellä ihan hurjan paljon, varsinkin yhteisissä keskusteluissa”.

Nuori yrittäjyys ry:n tarjoamaa Vuosi yrittäjänä –ohjelmaa ehdotetaan yrittäjyyspolun toiseen vaiheeseen.

”Pelottavat asiat, kuten verotus, kirjanpito, ilmoitukset usealle taholle, perintärekisteri, yrityksen perustamistoimet esille jo aikaisemmassa vaiheessa, koska se tukee yrittäjyyttä.”.

Kolmanteen vaiheeseen toivotaan tietoutta rahoitusvaihtoehtoista, talousvalmennusta ja yritystoiminnan suunnittelua.

Tutkimustuloksissa nostetaan esille myös täydennyskoulutusmahdollisuus ja esitetään kysymys koulutuksen järjestäjälle:

”Mitä sitten kun yritys on ollut pari vuotta, niin miten voi kehittää itseään eteenpäin?”

8.3 Yrittäjyyspolun viestintä

Haastattelun tuloksissa tuodaan esille, että yrittäjyyspolkumallin viestintää on tarpeen toteuttaa usean kanavan kautta. Tätä perustellaan opiskelijoiden erilaisilla lähtökohdilla ja elämäntilanteilla.

”Yrittäjäksi ryhtymisestä on hyvä viestiä monimuotoisena uravaihtoehtona ja madaltaa kynnystä, niin ettei yrittäjyyttä koeta monimutkaisena tai pelottavana asiana.”

Monikanavaisen viestinnän välineeksi ehdotetaan Wilma -palvelua, jota vastaajien mukaan katsovat etenkin aikuisemmat opiskelijat. Myös perinteinen lehtinen ruokalan pöydillä koetaan hyväksi viestintätavaksi. Erityisen tärkeänä nähdään oman opettajan sekä HOKSohjaajan rooli tiedon välittäjänä. Uusi viestintäidea on koko koulua koskeva yrittäjyyspäivä: johon ehdotetaan konkreettista ja toiminnallista tutustumismahdollisuutta yrittäjyyspolkumalliin ja sen toimijoihin.

9 Opiskelijälähtöinen yrittäjyyspolkumalli

Opiskelijälähtöinen yrittäjyyspolkumalli syntyi palvelumuotoilun menetelmin ja tutkimustulosten mukaisesti huomioiden opiskelijoiden erilaiset lähtökohdat ja elämäntilanteet. Polkumallin runkona toimii voimassa olevat ammatillisten perustutkintojen, ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen ePerusteet. Polkumallissa kuvataan opiskelijälähtöisesti, miten yrittäjyysopinnot tukevat yrittäjyysosaamisidentiteetin vahvistamista. Mallissa huomioidaan, että opiskelijalla on mahdollisuus suorittaa avoimen ammattikorkeakoulun ja lukion opintoja osana ammatillisia opintoja.

Polkuvaihtoehtoja käyttäjäkuvauksineen tehtiin 9. Niiden avulla lisättiin ymmärrystä siitä, kenelle palvelua tuotetaan. Tämä auttaa opiskelijaa sekä henkilökohtaistamista tekevää opettajaa. Polkuun liitettiin myös riskianalyysi, jossa kuvataan kohtia, joissa opiskelijan eteneminen voi estyä. Riskianalyysin lisäksi tarjottiin myös korjausehdotuksia.

Polkuun kuuluu esipalvelua, kuten oppilaitoksen ajantasaiset tiedot verkossa ja markkinointi. Karusaaren (2020) mukaan oppilaitosvalintaa tekevä hakija tutustuu koulutusmahdollisuuksiin, tutkintojen ammattitaitovaatimuksiin ja osaamistavoitteisiin. Tämän lisäksi opiskelija etsii tietoa oppilaitoksen verkkosivuilta, ohjaus- ja neuvontatahoilta, ePerusteista ja Opintopolku.fi -sivustolta.

SAMleduun on valmisteilla uudet verkkosivut, jotka otetaan käyttöön syksyllä 2020. Savonlinnan keskustassa toimiva SAMledun citypiste lisää näkyvyyttä ja madaltaa kynnystä lähestyä koulutuksenjärjestäjää. Pisteellä esitellään koulutustarjontaa, opiskelijayrittäjyyttä, järjestetään Pop up- tapahtumia, verkostoidutaan jne. Citypisteellä tulevia ja nykyisiä opiskelijoita sekä sidosryhmiä palvelee opinto-ohjaaja.

Ydinpalvelu on opiskelijan saama varsinainen palvelu. Palvelupolun tarjonnassa hyödynnetään yrittäjyyden tukiverkostoja. Polun sisältöä tuotetaan yhteistyössä Nuori yrittäjyys ry:n, Itä-Savon Uusyrittäjäkeskuksen, Talous- ja nuoret TATin ja paikallisten sekä valtakunnallisten yrittäjien kanssa. Polun sisältöön tuodaan tutkimustulosten mukaan eri-ikäisten yrittäjien puheenvuoroja, lisää

yrittäjyysvalmennusta ja sparraajia sekä monipuolisia yrittäjyyden tapahtumia yhteistyössä yrittäjyyden tukiverkostojen kanssa sekä hankkeiden kautta.

Jälkipalvelua on opiskelijoiden palautekysely, jota hyödynnetään koulutuksen kehittämisen tukena. Lisäksi tuodaan esille, että opiskelija voi valita koulutusta myös avoimen ammattikorkeakoulun sekä lukion tarjonnasta. Lisäksi muistutetaan, että ammatillisen tutkinnon suorittaneella opiskelijalla on kelpoisuus jatkaa opintojaan ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa. Jatko-opintoihin tähtäävää opiskelijaa palvellaan erityisesti yrittäjyyspolkumallin loppupuolella HOKS-ohjaajan sekä opinto-ohjaajan toimesta.

10 Yhteenveto ja pohdinta

Tutkimuksen lähtökohtana oli SAMledun halu tukea opiskelijoidensa ammatillista kasvua rakentamalla yrittäjyysopintopolkua ja työelämän tarpeisiin vastaavia koulutuksia. Korpi ym. (2018) painottivat opiskelijälähtöisyyden pohjautuvan koulutuksen järjestäjän tietoisuuteen opiskelijoiden odotuksista ja tarpeista, niin että ne ohjaavat koulutuspalvelujen suunnittelua ja toteutusta. Samoilla linjoilla oli myös Halsas (2019), jonka mukaan palvelumuotoilun menetelmillä voidaan kumota pelkät olettamukset ja siirtyä kohti asiakaslähtöisempää kehittämistyötä.

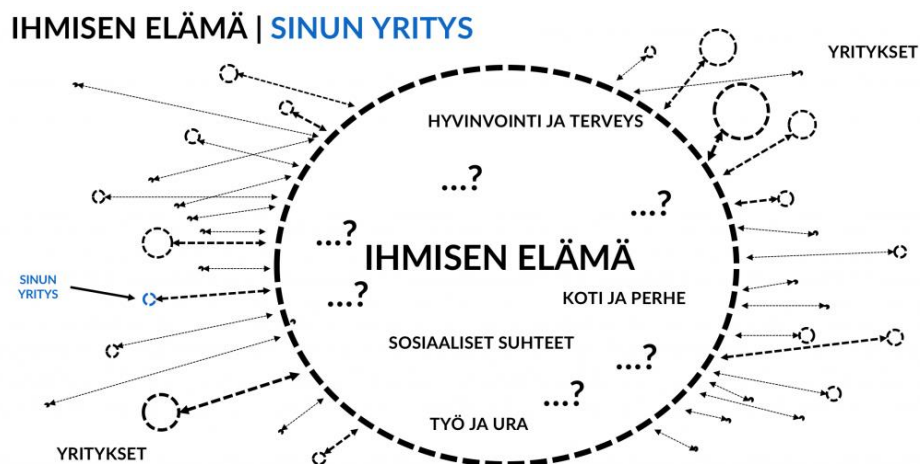
Toimintatutkimus ja palvelumuotoilu mahdollistivat hankkeen päätavoiteena olleen yrittäjyyspolkumallin toteuttamisen. Yhteiskehittämisessä ei ainoastaan kuultu kohderyhmää, vaan he pääsivät Korven ym. (2018) mukaan vaikuttamaan koulutuspalvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen sekä siihen, miten ne heille toimitetaan. Toimintatutkimuksen kautta luotiin pohja uudelle toimintamallille ja ohjattiin SAMledun toimintaa entistä opiskelijälähtöisemmälle raiteelle.

10.1 Ajatuksia päätuloksista

Tutkimuksen tavoitteena oli kehittää opiskelijälähtöinen yrittäjyyspolkumalli, jossa toimitaan opiskelijan rinnalla ja hänen lähtökohdistaan käsin. Tarkoituksena oli löytää opiskelijälähtöisyyteen ja polkumallin sisältöön liittyviä tekijöitä, joita opiskelijat kokevat merkityksellisiksi yrittäjyyden pitkospuina. Tutkimus lisäsi tietoa kehitettävällä alueella ja tutkimustuloksia hyödynnettiin välittömästi opiskelijälähtöisen yrittäjyyspolkumallin luomiseen. Päättökysymyksenä oli: *Millainen on opiskelijälähtöinen yrittäjyyspolkumalli?*

Tutkimustulosten mukaan opiskelijälähtöisessä yrittäjyyspolkumallissa huomioidaan opiskelijoiden erilaiset elämäntilanteet ja lähtökohdat sekä ajatellaan ”ruohonjuuritasolla”. Innasta (2018) mukailien palvelumuotoilun ytimessä oli opiskelijoiden kokemusten, tarpeiden ja arjen ymmärtäminen. Kerätyn opiskelijaymmärryksen avulla voitiin nähdä tämänhetkisen palvelun puutteet ja sen vahvuudet.

Koulutuksen järjestäjä tuli tietoiseksi opiskelijoiden odotuksista ja tarpeista, jotka ohjasivat yrittäjyyspolku -palvelujen suunnittelua ja toteutusta. Törrönen (2018) tukee tutkimustulosta ja painottaa, että jokaisen yrityksen tärkein tehtävä on ymmärtää ihmisen elämää. Törrönen (2018) tuo esille kuvassa 7 hyvin havainnollisesti sitä kuinka pienen pieni rooli yrityksellä on asiakkaan elämässä. Opiskelijan elämässä vaikuttavat monet muuttujat ja siksi koulutuksen järjestäjän yrittäjyyspolkumallin tulee olla joustava ja tukea yksilöllisesti ammatillista kasvua.

Kuva 7. Yrityksen rooli ihmisen elämässä (Törrönen 2018).

Myös Saaren (2018) näkemys puoltaa tutkimustuloksen merkityksellisyyttä. Opiskelijoiden elämäntilanteiden moninaisuuden jäsentäminen auttaa koulutuksen järjestäjää ymmärtämään, miksi ja miten opiskelijat ovat vastaanottavaisia koulutuksen järjestämiseen liittyville uudistuksille. (Saari 2018.)

Päätutkimuskysymystä tukeva ensimmäinen alakysymys oli *mistä sisällöistä yrittäjyyspolun kontaktipisteiden tulisi rakentua?*

Tutkimuksessa vahvistui aiemmin todettu ja hankepalautteiden kautta esille noussut asia, että yrittäjyyskasvatuksen monipuoliset tapahtumat ja yrittäjyysvalmennukset ovat olleet opiskelijoille merkityksellisiä. Niitä tulee tarjota jatkossakin. Kun tarkastellaan tutkimustuloksia, havaitaan niiden olevan yhteneväiset Karvin vuosina 2017-2018 toteuttaman yrittäjyyttä ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakouluissa arvioinnin kanssa. Myös SAMledun opiskelijat pitävät yrittäjyystarinoiden kuulemista ja eri-ikäisten yrittäjien kokemuksia innostavina tapoina oppia yrittäjyyttä.

Tutkimuksessa mukana olleilla opiskelijoilla oli ollut haave ja omaehtoinen halu perustaa valmistuttuaan oma yritys. Kun yrittäjyyden kokeilemiseen tarjottiin opintojen aikana mahdollisuutta Vuosi Yrittäjänä -ohjelman kautta, he lähtivät mukaan ja 3/5 opiskelijasta perusti kokeilemisen jälkeen oman yrityksen. Myös 2/5 opiskelijasta ryhtyvät yrittäjiksi saatuaan lisää tukea ja tietoa osakeyrittäjyydestä. Voidaan siis yhtyä OKM:n yrittäjyyslinjauksiin, joiden mukaan yrittäjyyttä edistetään ottamalla koulutuksen sisältöihin yrittäjyyttä tukevia elementtejä ja tekemällä oppimisympäristöistä innostavia ja innovatiivisia (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017).

Toinen alakysymys oli *miten yrittäjyyspolkumalli saadaan viestittyä sisäisesti opiskelijoille ja henkilökunnalle, niin että se tulee osaksi koko ammattiopiston toimintaa?*

Tutkimustuloksissa painotettiin monikanavaisen viestinnän merkitystä. Tammi tukee tätä näkemystä, sillä hänen mukaansa viestien perillemeno vahvistaa useiden viestintäkanavien samanaikainen käyttäminen. Tuloksissa tuotiin esille myös oma opettajan merkitys, jonka toivotaan kertovan yrittäjyysopinnoista ja viitoitattavan tietä yrittäjyyspolulle. Johdantokappaleessa linjattiin, että kehitettävä yrittäjyyspolkumalli tulee olemaan käytännön työkalu. Yrittäjyyspolkumallin voidaan katsoa olevan SAMledun viestikapula. Sen avulla opiskelijat löytävät tiensä yrittäjyysopinnoihin, yrittäjyydestä kiinnostuneet

opiskelijat tunnistetaan ja yrittäjyysopintoja tarjotaan henkilökohtaistamisprosessin yhteydessä.

Työyhteisöviestinnän ja pedagogisen johtamisen kautta yrittäjyyspolkumalli saatellaan SAMledun arkeen, jossa se juurrutetaan oppilaitoksen toimintakulttuuriksi koulutusalaakohtaisten yrittäjyyden ajuriopettajien toimesta. Kehitetyn polkumallin kautta saadaan aikaan yrittäjyyskasvatusta tukevaa toimintaa, joka etenee yhdessä todettujen yrittäjyysammattiopiston arvojen suuntaan.

10.2 Tutkimuksen luotettavuus

Toimintatutkimus eteni sille tyypillisten vaiheiden kautta ja suunnitellun aikataulun mukaisesti. Opiskelijalähtöinen yrittäjyyspolkumalli esiteltiin ennen hankkeen loppumista. Suojasen (1992) mukaan toimintatutkimuksen tulosten ja luotettavuuden arvioimiseksi havainnointi- ja reflektointivaiheiden suunnittelu on välttämätöntä. Tutkimuksen luotettavuutta lisättiin sillä, että osallistujat saivat reflektoida tutkimusraporttia tutkimuksen aikana ja ennen sen lopullista valmistumista. Lisäksi havainnointiin opiskelijoiden kohdejoukkoa Roihu-hankkeen ja Vuosi yrittäjänä -ohjelman aikana.

Tutkija määritteli omalla intuitiollaan sekä kriteereillään parhaat tiedonantajat Vuosi yrittäjänä -ohjelmaa käyneistä opiskelijoista. Tiedonantajat osallistuivat tutkimukseen omalla päätöksellään ja suhtautuivat siihen motivoituneesti. Kaksi tutkimukseen osallistunutta vastaajaa toimivat kasvatustieteen ammattilaisina ja siitä uskottiin olevan merkittävää hyötyä opintopolun kehittämisessä. Tutkimuksen kohdejoukko oli riittävä, sillä oli nähtävissä, että asiat alkoivat toistua viidenkin tutkittavan vastauksissa. Kanssakäyminen tuttujen opiskelijoiden kanssa mahdollisti luotettavan tietojen keräämisen, tietojen tarkistamisen ja oikeiden tulkintojen tekemisen.

Toimintatutkimus oli menetelmänä hyvä valinta, sillä sen kautta voitiin osallistaa kokempohjaisia asiantuntijoita ja pystytiin tuottamaan ajankohtaista tietoa. Aineiston keruun luotettavuutta arvioitaessa tulee huomioida, että tutkija valitsi vastauksista tutkittavaan ilmiöön liittyvät asiat.

Tutkimuksella tavoiteltiin yleistettävyyttä, jotta tutkimuksesta olisi hyötyä myös hankkeessa mukana olleille Etelä-Savon ammattiopisto Esedulle, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu XAMKille sekä Itä-Savon Uusyrityskeskukselle. Tässä onnistuttiin sillä, Esedu on kiinnostunut mallista omassa yrittäjyyskoulutuksessaan. XAMKin toivotaan kehittävän yrittäjyysopintotarjontaansa yhteistyössä SAMledun kanssa. Itä-Savon Uusyrityskeskus on merkittävässä roolissa yrittäjyyden alkutaipaleen neuvontapalveluiden tarjoajana sekä omistajanvaihdoksien mahdollistajana. Yhteistyön lujittaminen on merkittävä mahdollisuus koko seutukunnalle.

10.3 Jatkotutkimuksen aiheita

Toimintatutkimuksen kautta kehitettiin opiskelijälähtöinen ammatillisen koulutuksen yrittäjyyspolkumalli. Lisäksi annettiin näkemys siitä, kuinka SAMledun toimintoja ja toimijoita voidaan kehittää. Palvelumuotoilua hyödyntäen syntynyt opiskelijälähtöinen malli on ainutlaatuinen. Se nostaa opiskelijan keskiöön ja yrittäjyyskasvatusta toteutetaan järjestelmäkeskeisyyden sijaan opiskelijan lähtökohdista käsin. Tässä tutkimuksessa jäi tutkimatta erittäin mielenkiintoinen aihe: yrittäjyyden toimintaympäristö. Jatkotutkimuksen aiheeksi ehdottaisin asiakaskohtaamisen merkitystä opiskelijayrittäjyyden edistämisessä. Lisäksi toivoisin, että tämän tutkimuksen tuloksena syntynyt polkumalli voitaisiin viedä digitaaliselle alustalle, jossa yrittäjyyden toimijat tuottavat ajantaisesti yrittäjyyskasvatuksen sisältöä. Tämä voisi olla osa Savonlinnan seudun yrittäjyyskosysteemiä.

Lähteet

Ahtola, H. 2020. Palvelumuotoiluprosessi ja sen vaiheet.
<https://www.arter.fi/palvelumuotoiluprosessi-ja-sen-vaiheet/>. Luettu 28.2.2020.

Ammattiosaamisen kehittämissyhtiö AMKE Oy. 2013. Kartta pedagogisen toiminnan johtamiseen. Tampere: Hämeen kirjapaino Oy.

Ammattipeda. Yrittäjyyskasvatus ja opettaja.
<http://www10.edu.fi/ammattipeda/?sivu=yrittajyyskasvatus>. Luettu 1.11.2019.

Aro, T., Kuoppala, M. & Mäntyneva, P. 2004. Hyvästä paras. Jaettu kehittämissvastuu ESR-projekteissa. Hyvät käytännöt -käsikirja. Helsinki: Työministeriö.

E-perusteet. Ammatillinen koulutus.
<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/selaus/kooste/amatillinenkoulutus?hakutyppi=perusteet>. Luettu 1.11.2019.

Eskelinen, K. 2019. Asiakaskokemuksen määritelmä- mitä asiakaskokemus on, miten se rakentuu ja miten sitä johdetaan?
<https://www.trustmary.com/fi/blogi/asiakaskokemus/asiakaskokemuksen-maaritelma-mita-asiakaskokemus-on/>. Luettu 28.2.2020.

Finlex. Laki ammatillisesta koulutuksesta.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531>. Luettu 12.1.2020.

Grönroos, C. 1998. Nyt kilpaillaan palvelulla. Porvoo: WSOY.

Hagerlund, T. & Kaukopuro-Klementti, H. 2013. Työyhteisö viestii jotta olisi olemassa.
https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/tyoyhteiso_viestii_ebook.pdf. Luettu 26.2.2020.

Halonen, P. 2018. Monikanavainen markkinointi ei ole välttämättä monimutkaista. <https://www.atomi.com/monikanavaisuus-ilman-pelkoa/>. Luettu 26.2.2020.

Halsas, K. 2019. Arter, palvelusimulaattori.
https://www.arter.fi/palvelut/palvelumuotoilusimulaattori/?gclid=CjwKCAjw95D0BRBFEiwAcO1KDEtq5_i2mVw8KRhPS91KMvmZ0OmE5DS2NGK4Ny8pDg2qoYAdMJoJxxoCM14QAvD_BwE. Luettu 1.4.2020.

Heikkinen, H. Huttunen, R. & Moilanen, P. 1999. Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva: WSOY.

Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Huusko M., Vettenniemi J., Hievanen R., Tuurnas A., Hietala R., Kolhinen J., Ruskovaara E. 2018. Yrittämään oppii yrittämällä-yrittäjyys ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakouluissa- arviointi. Tampere: Punamusta Oy.

Hytti, U. 2011. Yrittäjyys perus- ja toisen asteen yrittäjyyskasvatuksessa. Teoksessa yrittäjyyskasvatus perus- ja toisella asteella. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy.

Innanen, P. 2018. Palvelupolulla kehitetään parempia palveluita. <https://www.palvelumuotoilupalo.fi/blogi/2018/10/13/palvelupolun-kuvauksilla-kehitetaan-parempia-palveluita>. Luettu 20.2.2020.

Itä-Savon koulutuskuntayhtymä. 2019. Talousarvio 2020, Toiminta- ja talous-suunnitelma 2020-2022. https://www.samiedu.fi/wp-content/uploads/2019/12/SAMledu_talousarvio_2020.pdf. Luettu 2.1.2020.

Juholin, E. 2017. Communicare! Viestinnän tekijän käsikirja. Helsinki: Infor.

Juholin, E., Åberg, L. & Aula, P. (2015). Strategic Employee Communication – What Does it Really Mean? Towards Responsible Dialogue as a Missing Piece. Teoksessa Catellani, A., Zerfass, A. & Tensch, R. (toim.) Communication Ethics in a Connected World. Research in Public Relations and Organisational Communication. Brussels: Peter Lang, 323–347.

Jyrkämä, J. 1978. Toimintatutkimuksen teoriasta ja tutkimuskäytännöistä. Sosiaalipolitiikka. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen vuosikirja. Helsinki.

Järvenpää, E. 2006. Laadullinen tutkimus. PP-esitys. <http://www.cs.tut.fi/~ihtesem/k2007/materiaali/luento4.pdf>. Luettu 15.3.2020.

Järvi, T. 2013. Yrittäjyyden oppiminen ammatillisella toisella asteella. Lapin yliopisto. Kasvatustieteet. Väitöskirja.

Kajaanin ammattikorkeakoulu. Toimintatutkimus. <https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Toimintatutkimus>. Luettu 12.12.2019.

Karppinen, H. 2018. Palvelumuotoilu. PP-esitys, luentomateriaali. LAB ammattikorkeakoulu.

Karusaari, R. 2020. Asiakaslähtöisyys osaamisperusteisessa ammatillisessa koulutuksessa. Rovaniemi: Taitotalo PrintOne.

Kilja, P. 2018. Opintojen henkilökohtaistaminen aikuisoppijan kokemana. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteet. Väitöskirja.

Koivunen, K. 2018. Opiskelijälähtöisyys – opiskelijoiden ja opettajien tasavertaisuutta ja vastavuoroisuutta koulutuksen kehittämisessä. <https://blogit.kaleva.fi/taidon-aani/opiskelijalahtoisuus-opiskelijoiden-opettajien-tasavertaisuutta-vastavuoroisuutta-koulutuksen-kehittamisessa>. Luettu 5.3.2020.

- Kokko, T. 2017. Mikä ihmeen palvelumuotoilu?
<https://eventolehti.fi/artikkelit/mika-ihmeen-palvelumuotoilu/>. / . Luettu 5.3.2020.
- Kolhinen, J. & Vettenniemi, J. 2017. Yrittäjyys ja innovaatiotoiminta ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakouluissa.
- Korpi, A. Hietala, R. Kiesi, J. & Rökköläinen, M. 2018. Ammatillisen koulutuksen osaamisperusteisuus, asiakaslähtöisyys ja toiminnan tehokkuus. Osaamisperusteisuuden tila. Valtio-neuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 85/2017. Valtioneuvoston kanslia.
- Koskinen, I. Ruuska, M. & Suni, T. 2018. Tutkimuksesta toimintaan - Tieteentekijän opas viestintään ja vaikuttamiseen. Tallinna: AS Pakett.
- Kuula, A. 2006. Toimintatutkimus. Luku 5.4. kokonaisuudesta Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>. Luettu 27.2.2020.
- Kyrö, P. 1998. Yrittäjyyden tarinaa kertomassa. Helsinki: WSOY.
- Manai, A. 2020. Nuoret haluavat yrittää – pidetään siitä kiinni.
<https://www.yrittajat.fi/blogit/nuoret-haluavat-yrittaa-pidetaan-siita-kiinni>. Luettu 20.4.2020.
- Mustonen, J. 2019. Rehtori. Ammattiopisto SAMledu. Savonlinna. Haastattelu 24.10.2019.
- Nuori yrittäjyys ry. <https://vuosiyrittajana.fi/ohjelma/>. Luettu 6.12.2019.
- Opetushallitus 2019a. Henkilökohtaistaminen. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/henkilokohtaistaminen>. Luettu 12.12.2019.
- Opetushallitus 2019b. Ammatillinen koulutus. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/ammattillinen-koulutus-suomessa>. Luettu 12.12.2019.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017. Tulevaisuuden työ on yhä enemmän yrittäjyyttä - koulutuksen yrittäjyyslinjaukset julki. https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/tulevaisuuden-tyo-on-yha-enemman-yrittajyytta-koulutuksen-yrittajyykslinjaukset-julki. Luettu 12.12.2019.
- Osaava yrittäjä. Ulkoinen ja sisäinen yrittäjyys.
<http://www.tieto.osaavayrittaja.fi/yrittaejyys>. Luettu 12.12.2019.
- Potinkara 2017. Uskalla innostua, opettajan opas yrittäjäosaamiseen.
https://www.yrittajat.fi/sites/default/files/sy_opettajan_opas_yrittajyyksosaamiseen.pdf. Luettu 12.12.2019.

- Pursiainen, S. 2012. Opiskelijakeskeinen pedagogiikka. <https://www.slideshare.net/sirpapurssiainen/opiskelijakeskeinen-pedagogiikka>. Luettu 9.3.2020.
- Rainio, I. & Lerkkanen L. 2018. Sitran palvelumuotoilukoulutuksen materiaali 29.9.- 5.10.2018: Julkisen sektorin sydän. <https://www.slideshare.net/SitraHyvinvointi/sitra-tiivistelma-koulutuksista>. Luettu 5.3.2020.
- Ranta, P. 2015. Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto oppimisympäristökartoitus. Digiajan työelämätaidojen ennakoitihanke. Koulutus- ja kehittämisspalvelu Aducate. Itä-Suomen yliopisto.
- Rasola, N. 2020. Mieliä: Yritykset rakentavat kuntien elinvoiman. <https://www.puruvesi.net/2020/04/14/mieliä-yritykset-rakentavat-kuntien-elinvoiman/>. Luettu 14.4.2020.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [toimintatutkimus, Arja Kuula]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>. (Viitattu 22.1.2020.)
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. Triangulaatio. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_4.html. luettu 15.12.2019.
- Saari, J. 2018. Opiskelijoiden elämäntilanteet ja niiden esiintyvyys eri koulutusaloilla. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160792/okm17.pdf>. Luettu 5.3.2020.
- Saukkonen, P. 2019. Sisäinen yrittäjyys on asenne joka saa yrityksen kukoistamaan. <https://www.ukko.fi/blogi/sisainen-yrittajyys/>. Luettu 8.4.2020.
- Suojanen, U. 1992. Toimintatutkimus koulutuksen ja ammatillisen kehittymisen välineenä. Helsinki: Finn Lectura.
- Suojanen, U. 2014. Toimintatutkimus ammatillisen kehittymisen välineenä. <https://metodix.fi/2014/05/19/suojanen-toimintatutkimus/>. Luettu 5.3.2020.
- Syrjälä, L. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Tammi, E. Monikanavaisessa markkinointiviestinnässä ratkaisee viesti, eivät kanavat. <https://www.jabadabadoo.fi/blogi/monikanavainen-markkinointiviestinta>. Luettu 22.3.2020.
- Tiuraniemi, O. 2013. Väitös: Yrittäjäksi opitaan toiminnan kautta. <https://www.ulapland.fi/news/Vaitos-Yrittajaksi-opitaan-toiminnan-kautta-/xgkx2x5/57b6b4c2-4846-44af-be7b-48563268c8f1#>. Luettu 15.3.2019.
- Tralla. Mitä on yrittäjyyskasvatus? <https://tralla.fi/opettajalle/>. Luettu 15.3.2019.

Tunkelo, A. 2018. Mitä on palvelumuotoilu? <https://lamia.fi/blog/mita-on-palvelumuotoilu>. Luettu 13.4.2020.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuulaniemi, J. 2013. Palvelumuotoilu. Talentum 2013.

Törrönen, V. 2019. Mitä on palvelumuotoilu? Mitkä ovat sen keskeisimmät elementit? <https://www.kreapal.fi/blogi/mita-on-palvelumuotoilu/>. Luettu 13.4.2020.

Valli, R. & Aaltola, J. 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Juva: Bookwell Oy.

Venkula, J. 2011. Tekemisen taito. Helsinki: Kirjastudio.

Virtanen, H. 2019. "Ammatilliseen vai lukioon? Koulutusvalinta vaikuttaa työuralla menestymiseen". ETLA Muistio No 81. <https://pub.etla.fi/ETLA-Muistio-Brief-81.pdf>. Luettu 26.2.2019.

Vuorinen, I. 2001. Tuhat tapaa opettaa. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Väätäinen, M. 2015. Miksi jokaisen johtajan tulisi ymmärtää asiakkaiden palvelupolku. <https://www.solita.fi/blogit/miksi-jokaisen-johtajan-tulisi-ymmartaa-palvelupolku/>. Luettu 28.2.2020.

Yes ry. 2017. Case-esimerkkejä yrittäjämäisen oppilaitoksen kehittämiseen. https://yesverkosto.fi/wp-content/uploads/2019/02/YES_katalogi_2017.pdf. Luettu 28.2.2020.

Yes ry. Yrittäjyyskasvatuksen käsitteitä. <https://yesverkosto.fi/yes/mita-yrittajyyskasvatus-on/yrittajyyskasvatuksen-kasitteita>. Luettu 28.2.2020.

Åberg, L. 2006. Johtamisviestintää! Esimiehen ja asiantuntijan viestintäkirja. Helsinki: Infor.

LIITE 1.

Haastattelupyyntö

Opinnäytetyö tehdään Lappeenrannan LAB-ammattikorkeakouluun. Tutkimus tehdään Savonlinnan Ammattiopisto SAMleduun. Tutkimuksen aihe: **Opiskelijalähtöinen ammatillisen koulutuksen yrittäjyyspolkumalli.** Teemahaastattelun toteuttamistapa on yksilöhaastattelu ja sen arvioitu kesto on yksi tunti.

Tutkimuksen tekijän yhteystiedot: ROIHU-hanke, projektikoordinaattori Tuire Pervilä, tuire.pervila@samiedu.fi

Arvoisa haastateltava

Tietämyksesi tutkittavasta asiasta on kokempuspohjaista ja arvokasta. Se auttaa ROIHU-hankkeen kehittämistavoitteiden toteutumisessa opiskelijan yrittäjyyspolkumallin osalta.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja sen voi keskeyttää missä vaiheessa tahansa. Haastattelen sinua vapaamuotoisesti kolmen eri teeman pohjalta. Vastauksistasi esitetään otteita tutkimusraportissa. Aineisto käsitellään luottamuksellisesti ja henkilöllisyytesi ei tule esiin tutkimusraportissa.

Teemaluettelo:

1. opiskelijalähtöisyys
2. yrittäjyyspolun sisältö
3. viestintä opiskelijoille

